

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՌԻՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ Կ.

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՄԱՐՏ 2, 1907

ԹԻԻ 9

ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ

Ճ. Բ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ

Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամեն շաբաթ օր. Տարեկան գինն է մայրաքաղաքիս եւ գաւառներու համար կանխիկ 30 դանեկան արծաթ, օտար երկիրներու համար 1 1/2 տոլար, կամ 6 շիլին, կամ 7 3/4 Ֆրանք: Մէկ բերքի գինն է 30 փարա: Ամաբերքին տարեկան գինն է 6 դանեկան ամեն տեղւոյ համար: Թղթատարի ծախսը խմբագրութեան վրայ է: Խմբագրութեան եւ բաժանորդագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Տր. Հ. Ս. Պարնըմ, Ամերիգան խան, Կ. պոլիս:

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ա. Յ. ՊՅՅԱՃԵԱՆ

ՖԻՆՃԱՆՃԸԼԱՐ ԵՕԳՈՒՇՈՒ

ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐՈՒՆ

ՎՐԱՅ ՄԱՍՆԱԽՈՐ ՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԹԻ

Զինայի երեք Հէկի Կենսաբանական . Այս գիրքը 177 էջէ կը բաղկանայ : Թղթակազմը 3 և լաթակազմը 4½ դահ.ի կը ծախուի : Հայաստան Թուրքերէնին գինն ալ միեւնոյնն է :

Պարզ Կեանք . Կը բաղկանայ 168 էջէ և կը ծախուի 3½ դահ.ի :

Քրիստոնէական Վարդապետութիւն . Ի մտոյ պիտի տպուի թէ՛ Հայերէն և թէ՛ Հայաստան Թուրքերէն, ուղղորդողը կրնան հիմակուելնէ իրենց յանձնարարութիւնները ղրկել :

Տէրոս, Խաչն Մէկ Ընկերը : Ասկէ առաջ ծանուցած ենք, սակայն այս անգամ նորէն կը յիշենք : Թէ՛ Հայերէնը և թէ՛ Հայաստան Թուրքերէնը լաթակազմ 7 և թղթակազմ 5 դահ.ի Յանձնարարութիւնները ղրկել Մր. Ո. Ո. Փիթի :

ՊԱՐՁ ԿԵԱՆՔԸ, Գրեց՝ Ծառլ Վահրէր, Բարբառէնց Յովն. Ս. Ալեքսանէան : Ծանկան, բարոյալից և իրապէս համով-հոտով հատոր մը, որ «Գարուն մեծագոյն գիրքերէն մին» կոչուած է : Մատթէոսեան խնամոտ տպագրութիւն . մաքուր թուղթ . սիրուն և ճաշակաւոր կազմ : Էջ 168 : Գին՝ միայն 3½ դր. : Դիմել Մր. Յիթի, Ամերիկեան խան, Կ. պոլիս : Կը ծախուի նաև թարգմանիչին քով՝ Հայուհեաց Վարժարան, Ատարազար, ինչպէս նաև Պոլիս գրապահ ճառներու քով :

4-4

ՄԵՐԱՅԱ ՏԸ ՈՒԹ ԶԵՋՐՓ ՀԻՒԱՆԳԱՆՈՅՆԵՐԸ
ԵՒ ՀԻՒԱՆԳԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՐԹԱՐԱՆ

Այս կրթարանը մասնէլ փափաքող օրիորդը քաջառողջ ըլլալու է և ոչ 17 տարեկանէ վար : Բարձր վարքի երկու վկայական ունենալու է իր ընտանիքին չպատկանող ծանօթ անձնաւորութիւններէ : Հասարակ կրթութիւն մը ստացած ըլլալու է և Անգղիերէնի բաւական հմուտ, վասն զի Անգղիերէն լեզուով են բոլոր դաստիարակութիւնները և դասադիրքերը : Մուտքի համար 2 Անգլ. ոսկի վճարելու է : Եթէ երկամսեայ փորձէ մը ետեւ մեկնի իր իսկ ընտրութեամբ, պիտի տուժէ մուտքի ամբողջ գումարը : Եթէ ինք յարմար թեկնածու չհամարուի Հիւանդանոցի վարչութիւնէն, 1 Անգլ. ոսկի ետ պիտի առնէ : Տարին գոնէ չորս չարաքարձակուրդ պիտի ըլլայ . այդ միջոցին աշակերտուհիները պիտի հոգան իրենց պէտքերը : Մուտքի տուրքէն դուրս ծախք պիտի չըլլայ բացի նշանադրեալի և դասադիրքի ծախքէն և վկայականի համար 1 Անգլ. ոսկի տուրքէն : Դասընթացքը երեք տարի պիտի տեւէ և չըջանաւարտուհիին կանոնաւոր վկայական մը պիտի տրուի հաստատութեան խնամակալութիւնէն : Տարւոյն մէջ ունէ ժամանակ աշակերտուհի կրնայ ընդունուիլ պայմանով որ պարապ տեղ դաժնուի : Դիմել առ

Միսիս Ճէրըլա Յ. Տէյլ, Սիւրիքն Փրօթէսթընթ Գոլէճ, Պէյրութ (Mrs. Gerald F. Dale, Jr., Syrian Protestant College, Beirut, Syria) :

ՃԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ Կ.

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՄԱՐՏ 2, 1907

ԹԻԻ 9

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Զ. Բ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ Զ. Ս. ՊԱՐՆԸՍ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կրօնական Հուրեր 145. — Պե՞տք է Որ Աւետ Հայերը Ուրոյն Եկեղեցի Կազմեն 147. — Ի՞նչ է Քրիստոնեանքինը 150. — Բրիչ Եւ Սբ. Գրքը 151. — Վաղեմի Գրութիւններ 152. — Գաղափարի Փոփոխութիւն Յրաճաշի Մեզ 152. — Վեր. Սիմօն Գաւիթեան 153. — Բաց Նամակ 157. — Ընտանեկան Նամակներ 159. — Ժողովականութիւն 161. — Շեքամաբուծութեան Շուրջը 163. — Պարզ Արդարութիւն 164. — Կայս. Բժշկական Ժողով 164. — Գաղաքական Հուրեր 165.

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

[Խմբագրական]

Իմացական զարթոնում մը սկսած է Չինու մէջ, և միախառնարական դպրոցներու աղբիւրներէն առկա լինած կամ գիտական դաստիարակութիւններու ունեւորութեամբ բաւարար անձեր հետեւեալէն կը կորսնցնեն այն հաւատքը զոր ունէին կուսակցութեան և նախապաշարութեան վրայ: Այս լուսաւորեալները կը տեսնեն Պուտապալականութեան և Թատականութեան աշխարհայեցողութիւնը, թէ և ժողովրդին ստուար մեծամասնութիւնը տակաւին կը շարունակէ հաւատալ անոնց: Բայց կուսակցական հաւատքի այս խախտումը պիտի տարածուի, մանաւանդ վասն զի յառաջդիմական թերթերու խմբագիրներ չեն վարանիր ծաղրել Չինու և Հնդկաստանի 300 միլիոն չատուածները: Անգղիացի միախառնար Տր. Կրիֆթի ձան, որ կէս դարէ աւելի ժամանակ անցուցած է Չինու մէջ, բայց հարկադրուած է անտի մեկնել առողջական պատճառներով, յառաջդիմութեան նշաններուն վրայ կը խօսի: Շանհայի մէջ ապարան մը այցելած է, զոր առաջ Ամերիկեան Երկրագիտական միախառնարութեան տեղացի աշխատողները կը բանեցնէին: Հիմա բոլորովին տեղացիներու ձեռք է այն, 500 զործաւոր կ'աշխատեն, 20 մասուկ կը բանեցնէ, օրը 50 մասուկ գիրք կը գրէ և 55,000 տակի գրամատուկ ունի: Անցեալ տարի 400,000 տակի աւելի արժողութեամբ բան հրա-

տարակեց: Եւ թէպէտ զործաւորներուն մէկ չորրորդը միայն Քրիստոնեայ են, կիրակի օրեր տա՛ն աշխատութիւն կը դադրի: Գիրքերէն ոմանք կը վերաբերին աշխարհագրութեան, պատմութեան, քիմիայի, ֆիզիկայի, կենսաբանութեան, հոգեբանութեան, չափադիմութեան, տրամաբանութեան, վաճառականութեան, ևն.: Յատուցութեան ուրիշ նշան մը կը տեսնուի մայր Կայսրուհիին հրամանագրին մէջ, որով փոխարքաններու կը պատուիրուի աղջիկներու դպրոցներ բանալ տա՛ն նահանգի մէջ և աշակերտեցնելու պարտաւորիչ ընել իրենց ոտքերը չկաշկանդել: Մինչև հիմա աղջիկներու հանրային դպրոց չկար, թէ և ոմանց տոմարին դաս կը տրուէր: Նանքինի Ամերիկեան հիւպատոսը կը ծանուցանէ նոյն քաղաքին մէջ աղջիկներու դպրոցի մը բացումը 6 վարժուհիով, որոնց երեքը Անգլիկէնքն պիտի սորվեցնեն և երեքը Չինարէնք: Փոխարքան նախագահած է բացման հանդէսին և անձամբ խոստացած է տարեկան 325 տակի դուրս մար մը տալ իր կողմէ: Անցեալները Չինուէնքու համաժողով մը պատմաբանու Ուէյ Հիւէնի մէջ, և ընտանեկան աղօթքի, Սբ. Գրոց ուսման, կիրակին սուրբ պահելու և մայրերու և կիներու պարականութիւններու վրայ խօսուելէ դատ աղջիկներու տարքերը չկաշկանդելու վրայ խօսուեցաւ:

և ներկաներէն 203ը քակեցին իրենց ոտքի կապանքները : Յառաջդիմութիւն կը տեսնուի նաեւ երկաթուղիներու շինութեան մէջ , մին Փեքինէ մինչեւ Հանքօ , որու գրեթէ 1,300 հազարամետրը աւարտած է և կառախումբերը ճաշարանի և ննջարանի յատուկ կառքեր ունին : Սըր Բոպըրթ Հարթ սապէս կ'ըսէ . Չինու մէջ իր ընտելութեան առաջին 43 տարիներուն՝ կարծես նկուղի մը մէջ նըստած էր առանց արեւմտեան քաղաքակրթութիւն բերող ունէ շունչի : Այսօր ամէն գուռ և ամէն ստատահան բոց է և սիւքերը կը փչեն ամէն ուղղութեամբ : «Երբեմն փոթորիկ պիտի ունենանք ,» կ'ըսէ . «Թերեւս թաթառ մը՝ որ մէկ քանիներու առնէ ամանի , բայց երբեք պիտի չվերադառնանք հին պայմաններուն :» Եւ Տր. Ճան կ'ըսէ թէ Չինական զարթոնումի այս օրը , զոր միտնորութիւններու ազդեցութեան պատու կը համարի մեծ մասամբ , Քրիստոնեայ եկեղեցիին սկիզբէն պատահութիւնն է : Եւ Չին իր հող, զարթոնումը ունեցաւ անցեալ տարի ի մասնաւորի Հիւսիսային մասին մէջ , ուր Լոնտոնի Միսիոնարական Ընկերութիւնը կ'աշխատի : Այս զարթոնումներուն նշանաւոր հանգամանքն է մեղքի արտասովոր կերպով խորին համազում և բարեկամներու և ընկերներու դարձին համար մեծ անձկութիւն : Նանքինի մէջ հինգ յարանուանութիւններ միացան այն պաշտամունքներուն , որոնց կ'առաջնորդէր տեղացի աւետարանիչ մը , որ կառավարական բարձրաթիշակ պաշտօն մը թողուց այդ գործին պարապելու համար :

Ճափոնական յառաջդիմութեան ոչ մէկ լուր կը զարմայնէ մեզ այլեւ : Ճափոն իր զաւակները դպրոցներու մէջ հաւաքելու կողմէ օրինակ է ոչ իսթրի : Նորագոյն տեղեկագրին համաձայն դպրոցականի տարիքին մէջ գանուող մանչերու հարիւրին 97ը և աղջիկներու հարիւրին 90ը դպրոց կը յաճախեն : Տարրական դաստիարակութիւն ընդունողներու թիւը գրեթէ 6 միլիոն է , կ'ըսուի , թիւ մը՝ որ շատ աւելի մեծ է քան Ռուսիոյ նոյն կարգի դպրոցներ յաճախող դպրոցականներուն թիւը , թէև Ռուսիոյ բազմամարդութիւնը Ճափոնականին գրեթէ եռապատիկն է : Մասնաւորապէս նշանակելի է աղջիկներու բարձր դաստիարակութեան համար տեսնուած պատրաստութիւնը : 1896ին աղջիկներու յատուկ 43 բարձր վարժարան կար , իսկ 1904ին 93 վարժարան 130,000 աշակերտահով : Ճափոնի վաճառականութիւնը նոյն շրջանին մէջ իր կրկնապատիկն ալ անցաւ : 1870ին հազիւ մէկ գործարան կար Ճափոնի մէջ , հիմա 8,000 կայ դանազան տեսակ : Քանքիւնգ տարի առաջ Ճափոն եր-

կաթուղի և հեռագրաթիւ չունէր : Հիմա իւր 3,000 հզարմիւր, երկաթուղի և 2,800 հզարմիւր, հեռագրաթիւ ունի : Ճափոնի այլեայլ կողմերէն Քրիստոնեայ եկեղեցիներու արթնութիւններ կը տեղեկաւորուին : Սընտայի մէջ 46 մկրտութիւն եղած է , Մէպաչի մէջ 30 և ուրիշներ ուրիշ քաղաքներու մէջ : Ասկէ աւելի քաջալերական է ոչ-Քրիստոնեաներու մեծ բազմութիւնով ունկնդրելը Խօսքին քարոզութեան : Ճափոնական եկեղեցիին անտեսական անկախութեան ի նպաստ յուզուած խնդրին վրայ ուրիշ անգամ խօսած ենք արդէն : Ճափոնցի Քրիստոնեաներ լաւ գործ կը տեսնեն Ֆորմոզայի , Քորէայի և Չինու մէջ : Մանչուիոյ մէջ բարձրագոյն արտածներ վարելու համար Եւրոպական և Ամերիկեան բարբերու տեղեկ Ճափոնցիներ կը զրկուին : Ասոնցմէ սմանք Քրիստոնեայէն , ուսանող Քրիստոնեայ կ'ըն ունին : Մէլանէթ Բէլե- կը խօսի Տալիի Հիպիքի գնդապետին վրայ , որ պատեւրագին ժամանակ բանակի մատակարարութեան ճիւղին մէջ էր , և 640,000 զինուորի և 130,000 ճիւղ հարկ եղած պիտոյքը կ'առաքէր : Այդ սպան հիմա ոչ միայն կը կատարէ իր զինուորական պաշտօնին յատուկ պարտականութիւնները , այլ և յաճախ կը քարոզէ Տալիի եկեղեցիին մէջ , և իր մաքուր կեանքը վսեմ վկայութիւն է ի նպաստ Քրիստոնէութեան : Աշխարհի Ուսանողներու Քրիստոնէական Դաշնակցութիւնը , որ 2,000 ճիւղ և 113,000 անդամ ունի , իր յառաջիկայ նիւտը Թոքիօի մէջ պիտի գումարէ Ապրիլ 3է 7 :

Քորէայի յառաջդիմութիւնը շատ քաջալերական է և երկիրը բոլորովին բաց կը թուի Աւետարանի քարոզութեան առջև : Սիէնչուէի երկրական միսիոնարութեան աշխատութիւնը գեո չորս տարի առաջ սկսաւ , և անցեալ Յուլիսին 3,421 հազարական , եկեղեցիին ծոյն ընդունուելու պատրաստուող 3,022 մարդիկ և 1,194 ուրիշ յարեալներ կային : Փիէնկեանի նահանգին հիւսիսային մասին մէջ Քրիստոնեաներու թիւը մէկ տարուան մէջ 6,507է 11,943ի ելաւ : Սէուլ մայրաքաղաքին մէջ աղքատ յարանուանութիւններ աղօթաժողովներ այլազան միտանալար : Այլեայլ կողմեր հող, արթնութիւններ եղան , յուսալից 1,000 դարձեր տեղի ունեցան Փիէնկեանի մէջ Քորէական տաճարի աղօթաժողովներուն ատիթով : Ֆիւզան նահանգին մէջ տաճար նոր եկեղեցի կառուցուեցաւ երեք ամիսէն : Այդ չէնքերը պարզ էին և ոչ մեծածախ : Բայց գրեթէ ամէնուն ալ ամբողջ ծախքը վճարողը տեղացի Քրիստոնեաներն էին , որոնց օրականը իւր 3½ դահ , է միայն , Գաւառակի մը

մէջ, ուր տարի մը առաջ բնաւ Քրիստոնէական չկար, հիմա Քրիստոնէականեր ազօրեաների մը չլինած են :

Հնդկաստանի մէջ Մեթոստիկանները յառաջիկայ Դեկտեմբերին իրենց աշխատութեան յիմնամակը պիտի տօնեն : Կարևոր բան էր Հնդկաստանի Ազգ. միախմբարական ընկերութեան կազմակերպումը, որու նպատակն է «աւետարանել Հնդկաստանի մէջ դեռ չգրաւուած դաշտեր և յարակից երկիրներ, և Հնդիկ Քրիստոնէականներու վրայ իրենց դաւանոր և դրացի դաւաններ աւետարանելու պարտականութիւն դնել» : Հնդկաստանի զանազան կողմերը Քրիստոնէականներու մեծ ժողովներ եղած են և Աստուծոյ Հոգիին ներկայութիւնը յայտնուած է յաճախ : Անդամ մը 10,000 Քրիստոնէական հաւատարմեացան, զիւրի մը մէջ և գումարակի տեղացի կառավարչին ծախքով մեծարուեցան զլիաւորապէս : Նոյն զիւրի հոգ. արթնութեան միջոցին 5,000 յուսալից դարձեր տեղի ունեցան : Ամերիկեան Պարտի միախմբարները նոր գոյէճի մը հիմնարկէքը կատարեցին Մատուրայի մէջ, և Մատուրայի կառավարիչ Սըր Արթըր Լոյէ անկիւնաքարը դրուեց : Հնդկաստանի նախորդ փոխարքայ Լորտ Քըրզըն գոյէճի նախագահին նամակ մը գրելով, իր համակրանքը յայտնեց և բարեմաղթութիւններ քրաւ գոյէճին յաջողութեան համար :

Անկլիքան Եկեղեցիի Միախմբարական Ընկերութիւնը նշանուոր յաջողութեամբ տարի մը կը ծանուցանէ Եռեկանտայի համար ի Կեդր. Ափրիկէ : Ամանորի առթիւ ութ օր ժողովներ եղած են մայր եկեղեցիին մէջ 4,000 ունկնդիրով : Կրօն. անտուր արթնութիւններ կը ծանուցուին Մատակաքարէ : Միչէթի Բէլէ-ի 1906ի վիճակագրութիւններուն համաձայն միախմբարական եկեղեցիներու անդամներուն համագումարն էր 1,843,309, որու 143,113ը 1906ին ընդունուած էին : Ժողովի յաճախող տեղացիներու համագումարն էր 4,359,322 : Միախմբարներու և միախմբարուհիներու համագումարն էր 18,591 և տեղացի քարոզիչներու և ուսուցիչներու համագումարը 108,264 : Չինու մէջ Բողոք. եկեղեցիի անդամներու թիւն է իւր 150,000 և եօթը տարին անգամ մը կրկնապատուեցած է :

Այժմու ամէնէն յաջող Քրիստոնէական մշակներէն մին կը ծանցուի ձիփախ Սմիթ : Երբ 23 տարի առաջ Մր. Մուտի և Մր. Սանքի Լոնտոնի մէջ աւետարանական պաշտօններ կը կատարէին, օր մը կառքով զիւր մը գացին դնչուներու խումբ մը տեսնելու համար : Մր. Սանքի իր կառքին մէջ կայնեցաւ ու երկեց, և դնչու մանչուկ մը եղաւ

կառքին անիւին վրայ և խնդրեց որ նորէն երգէ : Մր. Սանքի երգեց և իր ձեռքը տուին զիւրեան վրայ դնելով քաւ, «Աստուած քարոզիչ մը ընէ այս մանչը» : Ահա այդ դնչու Սմիթն է որ յետոյ դարձի եկաւ և Անգլիոյ ամէնէն յաջող Քրիստոնէական մշակներէն մին եղաւ : Առ այժմ Ամերիկայի մէջ է : Պարթընի և Փորթլենտի մէջ հոգևոր յոյժ յաջող ժողովներ գումարեց և Յունիկոն Շիքակօի մէջ էր : Ահագին սրահը ուր կը խօսի ինք խիտ առ խիտ կը լեցուի ունկնդիրներով և երբեմն մինչև 5,000 անձեր մեկնիլ պարտաւորուած են տեղ չգտնելով : Քաղաքին աւետարական շարժման կեդրոնին մօտ գումարուած միջօրէի ժողովը այրերու համար է միայն, վառ զի ասոնք արդէն լիովին կը լեցնեն եկեղեցին : Հարիւրաւորներ ոտքի կընեն յայտարարել թէ առաջադրած են Քրիստոնէական կեանք սկսիլ :

ՊԵՏԻ ԵՆ ՈՐ ԱԻԵՏ. ՀԱՅԵՐԸ ՈՒՐՈՅՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ԿԱԶՄԵՆ (Յ. Գ. Գ.)

Սոյն խնդրին, որ աւելի քան կէս դարէ հետէ մեր ժողովուրդներուն ուշադրութիւնը գրաւած է, ի նպատակ և ընդգծմբ բաւական դադարներ յայտնուած են : Եւ հիմա մեր նպատակը չէ կրկնել այն հին վէճերը, այլ մօտերս Հայ թերթներու մէջ հրատարակուած յօդուածներ նորէն կը հրաւիրեն մեր ուշադրութիւնը յիշեալ խնդրին : Այս յօդուածներէն մին Վանէ գրուած և Բիւզանդիոյ 3,163 թիւով հրատարակուածն է : Յիշեալ յօդուածին կը հասկըցուի թէ Վանայ մէջ ոմանք (Լուսաւորչականներ և Բողոքականներ, ինչպէս կ'երեւի) տարաբար են գրութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսեն թէ Հայ եկեղեցին Առաքելական է, անոր աստուածաբանութիւնը ողջամիտ է, և կրօնական ծէսերը գովելի, հետեւապէս օգտակար չէ Աւետ. Հայոց ուրոյն եկեղեցի կազմելը. թէ ինչպէս որ Հայ եկեղեցւոյ մէջ աւելորդ բաներ կը գտնուին, նմանապէս Բողոք. եկեղեցւոյ մէջ պակաս բաներ կը գտնուին, ուստի, կը խորհին թէ, ամէնէն աղէկ կերպն է ոչ թէ Հայ եկեղեցւոյ անդամները Բողոք. եկեղեցին մանկուհրաւիրել, այլ՝ ընտելն ազգու և հոգեւոր քարոզներ խօսիլ :

Ուրիշ յօդուած մը Բիւզանդիոյ 3,163 թիւով հրատարակուած պատասխանն է Տ. Մուշեղ եպիսկոպոսի : Այդ յօդուածին մէջ Տ. Մուշեղ ակնարկութիւններ կ'ընէ իր աստուածաբանական ինչ ինչ դադարներուն : Ըստ այս ակնարկութեանց Տ. Մուշեղ եպիսկոպոս չհաւատար թէ Պնտակոստէի

օրը առաքեալները նոր լեզուներ խօսեցան, չընդունիր թէ «Աստուածածնի Վերափոխումը» պատմական եղելութիւն մըն է, չհաւատար թէ Հաղորդութիւնը մեղաց քառութեան և թողութեան համար է, այլ է լոկ յիշատակութեան համար: Կը փափաքի կուսակրօնութեան և Հայ Եկեղեցւոյ մէջ դուրսէն մուտ գտած և անոր պարզութիւնը աւրող ուրիշ կանոններու և վարդապետութիւններու Եկեղեցիէն բարձման: Թէ այս իր գաղափարները հակառակ չեն մօտերս իր ձեռնադրութեան ժամանակ գրած և իր ստորագրութիւնը կրող ուխտագրին, կը ձեռնարկէ հաստատել այդ ուխտագրին մէջ գրած մէկ պարբերութեամբ «... հետեւի... հարցն մերոց ուղղափառաց... չխտորիլ երբեք ի շաւղաց նոցա և ՅԵԱԿԱՆ արարողութիւնս ծխից և պաշտամանց՝ վարիլ միշտ ըստ Մաշտոցին... Խորհել յարարոյի և յեկեղեցւոյ նորոշման»:

Ուրիշ յօդուած մըն է Եր. Տէր Անդրէասեանին գրածը (Մանգոֆ, թիւ 1, 724), ուր կ'ըսէ ան թէ Տ. Մուշեղ եպիսկոպոսի յիշեալ յօդուածին մէջ ակնարկած գաղափարները հակառակ են հիմնական վարդապետութեանց այն Եկեղեցւոյն որուն մէկ հոգեւոր պաշտօնական է ինք Տ. Մուշեղ, և ուստի, կ'ըսէ, անհար է որ յիշեալ եպիսկոպոսը կարող ըլլայ իր նուիրական պարտականութիւնները կատարել անկեղծօրէն:

Նաեւ, անցեալ շաբթու Կրօն. Ժողովին որոշումները պարունակող տեղեկագրէն կը հասկցուի թէ յիշեալ Մարմինը Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին պաշտօնական գրութիւն մը յղելով պահանջած է որ Տ. Մուշեղ եպիսկոպոս իր վերոյիշեալ յօդուածին մէջ յայտնած գաղափարները յետս կոչէ գրաւորապէս, և կը յարէ միանգամայն թէ հակառակ պարագային աւելի խիստ միջոցներ պիտի գործածուին:

Ինչպէս կը տեսնուի վերոյիշեալ յօդուածներէն, Վանայ Հայ Լուս. և Բողոք. Ժողովրդէն մաս մը կ'ուզեն, առանց Հայ Եկեղեցիէն բաժնուելու, նոյն Եկեղեցւոյն մէջ Աւետարանին հակառակ և բարեկարգութեան ձեռնարկել: Տ. Մուշեղ եպիսկոպոս, որ յիշեալ Եկեղեցւոյ մէջ կը գտնուի և անոր մէկ պաշտօնական է, հրապարակաւ կը խոստովանի թէ անոր մէջ բարեկարգութեան կարօտ բաներ կան, և այդ բաները բարեկարգելու կ'աշխատի իւրովսանն: Բայց Ժողովրդին մէջ գտնուած կարգ մը անձինք յիշեալ եպիսկոպոսին ձեռնարկներուն կը հակառակին և կ'առարկեն անոնց դէմ: Ոմանք թէ՛ բարոյական թէ՛ հոգեւոր տեսակէտէ կ'առարկեն թէ՛, եթէ եպիսկոպոս մը հաւատար Եկեղեցւոյ մէջ իր

կոտարած ծէսերուն և արարողութիւններուն, կը բխանէ իր խճամանքը և Ժողովրդին մէկ մեծ մասին գայթակղութեան պատճառ կ'ըլլայ: Ոմանք ալ, զիտնալով թէ յիշեալ գաղափարները հակառակ են Հայ Եկեղեցւոյ հիմնական վարդապետութիւններուն, և անստրակոյս իրենք իսկ հաւատալով այդ վարդապետութիւններուն ուղղափառութեան, իբրեւ տեսուչներ իրենց Եկեղեցւոյն, կը ջանան խափանել այս նոր գաղափարները դորոնք փաստակար կը համարին:

Թերեւ Տ. Մուշեղ եպիսկոպոս ալ, Տ. Կորիւն վարդապետի նման գրաւորապէս յետս կոչելով իր գաղափարները, խնդիրը պիտի փակէ: Բայց մեղի համար կարեւոր հարցը սա է. Պէտք է որ Աւետ. Հայերը ուրոյն Եկեղեցի կազմեն թէ ոչ: Վանայ Աւետ. Հայերը ի՞նչ դաս կ'ընան սորվիլ այս եղելութիւններէն: Սա ծանօթ է որ այս խնդիրը չպատկանիր Վանայի Աւետ. եղբայրներուն միայն: Մեր Բողոք. Ժողովուրդներուն մէջ, և նոյն իսկ մեր Բողոք. Կաթողիկոսներուն մէջ պակաս չեն այս խնդիրը լրջօրէն ուսումնասիրողներ, և թերեւ խորհողներ ալ կը գտնուին թէ աւելի լաւ կ'ըլլար եթէ Աւետ. Հայերը ուրոյն Եկեղեցի չկազմուէին: Ուրեմն աւսիկա այժմէութիւն ունեցող հարց մըն է մեղի համար:

Արդ այս եղելութիւններէն առաջնորդուելով կ'ուզենք ուշադրութիւն հրաւիրել հետագայ քանի մը կէտերուն:

1. Մէշ Կիլիկիոյ Եկեղեցիէն Եր. Տէր Անդրէասեանին ձեռնարկին մէջ առ հասարակ երկուստեք փնտրել և դժուարութիւններ տեղի կ'ունենան: Նախ, անոնք որ կը խորհին թէ Եկեղեցւոյ մէջ հիմնական խնդիրներու բարեկարգութեան պէտք կայ, մասնաւոր եթէ այնպիսի կղերականներէն են, շատ առիթներու մէջ կը ստիպուին իրենց խիղճերուն հակառակ դործել: Օրինակի առաջառ, քահանայ մը, որ Հաղորդութիւնը կը նկատէ լոկ իբրեւ յիշատակութիւն, կամ հացին ու զինիւնի մէջ գոյափոխութիւն կամ անոր նման բան մը չտեսնիր, եթէ սկիզբ բարձրացնելով ըսէ «Սա է կեանք, յոյս, յարութիւն, քառութիւն և թողութիւն մեղաց» և Ժողովուրդը երկրպագութեան հրաւիրէ, և կամ որքոյն բարեխօսութեան չհաւատացող մէկը, եթէ «Բարեխօսեա լատի մեր» ըսելով աղօթէ սուրբերուն, չիք տարակոյս թէ իր խղճմանքին հակառակ կը դործէ: Մօտերս կղերականներէն ոմանց դէմ առարկութիւններէն շատը սոյն տեսակէտէն բերուած են: Իրօք ասկէ կը փնտրուի նաեւ այն դասակարգը որ կը հաւատայ թէ Եկեղեցւոյ մէջ

դառնալուամբ ամէն մէկ բան ճշմարիտ և Աւետարանական է : Անոնք պիտի չկարենան հանդուրժել երբ իրենց սրբազան համարած բաներուն դէմ դադարաբար յայտնուի : Ուստի եթէ անոնք որ կը խորհին թէ Եկեղեցւոյ մէջ բարեկարգութեան կարօտ իրեր կան, իրենց այս գաղափարները յայտնեն, անհաճոյ բաներ տեղի պիտի ունենան. եթէ չյայտնեն, տեղի պիտի չունենայ կրօնական բարեկարգութիւնը որու կը փափաքին իրենք : Այս պատճառաւ, եկեղեցական բարեկարգութիւնը, առհասարակ, կ'ամ արտաքին ազդեցութեան արդիւնք եղած է, կ'ամ եկեղեցիէն արտաքսուած են ներքուստ զանիկա գործադրել ձեռնարկողները : Անոնք ինկատի ունենալով կրնանք վստահաբար սնդակ թէ Աւետ. եկեղեցիներուն իբրեւ ուրոյն եկեղեցիներ շարունակումը Հայ Եկեղեցւոյ աւելի մեծ և աւելի կարեւոր ծառայութիւն մըն է :

2. Աւետ. Հայոց ուրոյն Եկեղեցի կազմութեան զգալի արտաքինութեան հետեւ զի Եկեղեցի է Թուրքի : Օգտակարութեան չափը որոշելու համար առհասարակ վիճակագրական ցուցակներու գիմում կ'ըլլայ : Թէպէտ կարելի է ցուցնել թէ Աւետ. եկեղեցիներ վիճակագրական ցուցակի մասին ետ մնացած չեն չափ պարագաներու մէջ, և սակայն բուն օգուտը չկրնար ցուցուիլ վիճակագրական ցուցակի միջոցաւ միայն : Անբերկայելի է թէ մեր ժողովուրդները հոգեւորապէս լուսաւորելու նկատմամբ կարեւոր ծառայութիւններ մատուցած են քարոզները, կիրակնօրեայ դպրոցները, հասարակ և բարձր դպրոցները և գոյեճները : Սա ալ ստույգ է թէ Աւետ. ժողովուրդները ուրոյն եկեղեցիներ կազմուելով աւելի յառաջդիմած են Աւետ. ճշմարտութիւններու մէջ : Եւ այս երկու եկեղեցիներուն մէջաեղ գոյութիւն ունեցող հոգեւոր և սուրբ մըրցումը երկուքին ևս զարգացման պատճառ եղած է :

3. Ուրոյն Եկեղեցի կազմութեան անբաժնեղբայր շէտիքի լինելու Եկեղեցիներուն մէջաեղ լինելուն գոյառար է : Ինչպէս որ միեւնոյն Եկեղեցւոյ մէջ յառաջդիմական գաղափարներ ունեցողներու և չունեցողներու կարելի է իրարու հետ կոտել, նմանապէս կարելի է երկու ուրոյն Եկեղեցիներու իրարու հետ ներդրամիտ և թոյլատու ոգւով վարուիլ : Ինչպէս որ կարելի է մարդու մը իր Եկեղեցիին մէջ մնալով հանդերձ խիստ և անպատշաճ կերպով խօսիլ այդ Եկեղեցւոյն բարեկարգութեան կարօտ բաներուն դէմ, նմանապէս կարելի է անոնց, որոնք Եկեղեցւոյ բուն հիմնական վարդապետութեանց նկատմամբ տարբեր գաղափարներ ունենալուն պատճառաւ ուրոյն Եկեղեցի կազմուած

են, տեսնել և գնահատել մայր Եկեղեցւոյ առաւելութիւնները, և անոր թերութիւնները մասնաւորիչ ընել ամենայն հեղութեամբ և խոհականութեամբ : Ոչ միայն կարելի է, այլ պարտի այսպէս ըլլալ : Եթէ Աւետ. եկեղեցիները սոյն հեղութեան և խոհականութեան ոգին տածեն և արծարծեն, հին Եկեղեցւոյ անդամները ոչ միայն կ'սկսածով և տհաճութեամբ պիտի չնային անոնց, այլ Եկեղեցւոյն մէջ հանգիստ խղճով երկրպագելու անկարող գաղափարները սիրով Աւետ. եկեղեցիները պիտի դան, և հոն պիտի երկրպագեն : Նա մանաւանդ, ըստ մեր խոնարհ կարծեաց, մեր Աւետ. եկեղեցիները այնքան ներդրամիտ և լայնախոհ կրնան դրուել որ չվարանին Տէրունական Սեղանէն մասնակցիլ Լուսաւորչական Եկեղեցւոյն պատկանեալ բայց Աւետ. ժողովրդին գաղափարներն ընդունած անձանց հետ, զորոնք իբրեւ հոգեւորապէս նորոգեալ ճանչցած են, բայց ինչ ինչ պատճառներով Աւետ. եկեղեցւոյ հետ միանալ չեն ուզեր : Այս պարագային մէջ Աւետ. եկեղեցիներուն ուրոյն գոյութիւնը ոչ միայն օգտակարութիւններու պատճառ չէ, այլ կրնայ օրինակ մը ըլլալ Քրիստոնէական սիրոյ և ներդրամութեան :

4. Աւետ. եկեղեցիներուն որոշեցած սկզբունքը հարկ է ընել որ անոնք գոյութեան հետեւ իբրեւ ուրոյն մարմին չեն : Աւետ. եկեղեցիներուն սկզբունքը սա է. Մարդ ստանց Եկեղեցւոյ և քահանայի միջոցաւ մատուցեալ կրնայ ուղղակի հաղորդակցիլ Աստուծոյ հետ, և այս ճշմարտութիւնը Քրիստոնէական կեանքը արծարծող և բարձրացնող ոյժ մըն է : Բողոքականութիւնը թէ ևս այս սկզբունքին առաջին մասը չեղտած և գործադրած է, աւելի որ վերջին մասը, այսինքն այս ճշմարտութիւնը կեանքով գործնականապէս ցուցնելը կարող եղած չէ իրաւորել : Եւ առհասարակ Բողոքականութեան դէմ բերուած ամէնէն զօրաւոր և ամէնէն իրաւացի տարակրթիւնը այս եղած է : Բաւած է, Աւետ. Հայերը Հայ Եկեղեցիէն բաժնուելով ինչ չանցան. միթէ կարող եղան հին Եկեղեցւոյ մէջ մնացածներէն տարբեր կեանքով ապրիլ : Այս տարակրթութիւնը յոյժ բանաւոր է : Եթէ Աւետ. Հայերը կարող պիտի չըլլան Աւետ. վարդապետութիւններուն միջոցաւ Աւետ. կեանքով ապրիլ, անոնց այդ Եկեղեցիէն բաժնուելը նշանակութիւն չունի : Բայց եթէ Աւետ. ճշմարտութիւնները Աւետ. կեանքով պիտի ցուցուին, այն ժամանակ կ'արժէ ուրոյն եկեղեցի կազմել : Եթէ Բողոքականութիւնը վարդապետութեանց տեսակ մը հաւատքի և տեսակ մը պաշտամունքի և երկր-

պագութեան կանոն պիտի ըլլայ, ատենք բաւական պատճառ չեն ուրոյն եկեղեցի կազմելու: Ոչ, եթէ կը հաւատանք թէ այս վարդապետութիւնը աւելի բարի կեանքի մը և ճշմարիտ Բրիտանիէութիւն արտայայտելու պատճառ պիտի ըլլայ, և եթէ մեր այս հաւատքին համաձայն պիտի ապրինք, այն ատեն պարտաւրջ աշխատիլ որ Աւետ. եկեղեցիները շարունակեն գոյութիւն ունենալ իբրեւ ուրոյն եկեղեցիներ:

Արդ կը գովենք այնպիսիները, որոնք իրենց եկեղեցւոյն մէջ բարեկարգութեան կարօտ բաներ տեսնելով, ատենց իրենց խղճմանքին հակառակ վարուելու և կեղծաւորելու, կ'ուզեն այդ եկեղեցւոյն մէջ մնալ և իրենց եկեղեցիին բարեկարգութեանը համար աշխատիլ: Բայց կը շեշտենք միանգամայն թէ Աւետ. վարդապետութիւնները Աւետ. կեանքով գործնականապէս և անարդէ ի գործ դնելու համար պէտք են ուրոյն Աւետ. եկեղեցիներ, և կը շեշտենք նաեւ թէ ամէն պարագայի մէջ իւրաքանչիւր դասակարգէ Բրիտանիէյ սրբազան պարականութիւնն է միշտ Յիսուս Բրիտանի խոնարհութիւնովն ու սիրովը վարիլ:

Ի՞նչ է ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցական ծէս մը չէ: Մկրտուիլ կամ Հաղորդութեան Սեղանին մասնակցիլ Բրիտանիէութեան ամբողջութիւնն է ունեց համար: Ուրիշներ պնդած են թէ եկեղեցին կը ներկայացնէ ամբողջ Բրիտանիէութիւնը, եկեղեցին է գործիքը, որով կը հռչակուի ճշմարտութիւնը և կը տարածուի Բրիտանիէութեան գիտութիւնը:

Ուրիշներ ըսած են թէ բարեպաշտութիւնը Բրիտանիէութիւնն է: Մէկը կրնայ շատ կրօնասէր ըլլալ և դարձեալ Բրիտանիէայ չըլլալ: Մեծ տարբերութիւն կայ Բրիտանիէութեան և բարեպաշտութեան միջև: Երբեմն կ'ըսուի թէ մէկը խելագարած է չափազանց բարեպաշտութենէն: Այդ կըրնայ ճշմարիտ ըլլալ: Բայց երբեք լսուած չէ որ մէկը խելագարած ըլլայ չափազանց Բրիտանիէութենէն:

Ի՞նչ է ուրեմն Բրիտանիէութիւնը: Սուրբ Գրոց համար մը կայ սապէս. «Եթէ մէկը Բրիտանիէ Հոգին չունի, անիկա անորը չէ»: Բրիտանիէութիւնը նկարագիր ու կեանք է, Բրիտանի Հոգին ունենալ և յայտնել: Ունենք այդ կեանքին խելագարութեամբ պատկերները տուած են մեզի, և ուրիշներ զանոնք զիտելով ըսած են, «Ահա Բրիտանիէութիւնը»:

Բրիտանիէութիւնը վանականութիւնն չէ: Կարգ մը մեծ ու բարի այրեր ու կիներ աշխարհի մեղ-

քէն և անոր փորձութեան զօրութենէն բաժնուած են վանքեր մանկով: Բայց Բրիտանի իր աշակերտներուն համար աղօթելու պահուն ըստ, «Ձեռք առաջեր որ զանոնք աշխարհէ վերցնեն, հապա որ զանոնք չարէն պահեն»: Աշխարհ իր լաւագոյն այրերուն և կիներուն պէտք ունի իբրեւ արդարութեան սցօքը:

Բրիտանիէութիւնը Ստոյիկութիւնն չէ: Մաքրակրօնները ազնիւ մարդիկ են, բայց այս աշխարհը անոնցմէ շատին համար ահապին անապատ մ'է: Խնդալ և ուրախանալ չվերածնած հոգիներու նշաններ են անոնց համար: Բրիտանի Հրամայիչ որ մարդս իր սիրտը և միտքը փակէ աշխարհի բարի և զեղեցիկ բաներուն — ծաղիկներուն ու ձարիտներուն, ժայռերուն ու գետերուն, երկնից ու արեւուն, երգի ու երաժշտութեան — դէմ: Բրիտանի կեանքը անդու ըողոր մ'է Մաքրակրօնին անձկամտութեան դէմ:

Բրիտանիէութիւնը Փարիսեցիութիւնն չէ: Փարիսեցին էր մարդ մը, որ իր վրայ բարձր համարում ունէր և չէր ուզեր հասարակ մարդոց հետ խանութիլ, որպէս զի չպղծուէր: Բրիտանի գաղափարութենէն զատ ուրիշ խօսք չունէր այդպիսիներու նկատմամբ:

Բրիտանիէութիւնը երկեակ կեանք կամ կրկնակ կեանք չէ: Երբեմն մարդիկ կարգ մը գործեր կը զատեն և կ'ըսեն, «Այս է իմ կրօնական կեանքս»: Ուրիշ կարգ մը գործերու համար ալ կ'ըսեն, «Այս է իմ աշխարհական կեանքս»: Բրիտանի ընտ. այսպիսի խափը չըրտա: Այլ սորվեցուց թէ մարդուն մէն մի արարքը իր Բրիտանիէական կեանքին մաս կը կազմէ: Կիրակի օր եկեղեցի երթալը աւելի կրօնական գործ մը չէ քան երկուշաբթի օր խանութ կամ գրասենեակ երթալը: Մին նոյնչափ նուիրաւ կան է որչափ միւսը: Քարոզչի մը կեանքը աւելի կրօնական չէ քան օրական աշխատութիւն մը կեանքը: Երկուքն ալ Տէրովը պիտի ծառայեն, միայն տարբեր կերպով:

Բրիտանիէութիւնը եթեպայն բան մը չէ երկնից մէջ վերերը գտնուող: Անոր գործը հոս է և հիմա: Իրմէ աւելի գործնական բան չկայ աշխարհի վրայ: Թէ ի՞նչ է այդ կեանքը և ի՞նչ է այդ հոգին, Բրիտանի մեզի պարզած է իր վարդապետութիւններով և իր իսկ երկրաւոր կեանքով: Հոս ուրեմն կը կայանայ ամէն անհատ Բրիտանիէութեան փորձը: «Եթէ մէկը Բրիտանի Հոգին չունի, անիկա անորը չէ»:

Ե. Բրիտ. Ընկերակցութեան աղօթքի Ժողով, Ժամ 9 (Ը. Թ.) ի Բէսթ, Գումգափու: Նիւթ «Ի. Սաղմոսին բացատրութիւնը»: Իւսիկատար, Ժամ 8½, Նիւթ Մատ. 9. 34:

ԲՐԻՉ ԵՒ ՍՐ. ԴԻՐՔ

(Տր. Հուլի, Մարտոս)

(Շար. Զախար Քիւն)

Մուսուլի Ֆրանսական հիւպատոս Մ. Պոթա 1842ին հետաքրքրուեցաւ Տիգրիսի արեւելեան եւ զերքը ցիրուցան տեսնուած խոշոր հողակոյտերուն։ Կարգ մը մարդիկ վարձեց և սկսաւ պեղել տալ զանոնք։ Բիշ յետոյ գտաւ պատի մը գլուխ, դաճաքաբէ չիւսուած, և անոր քով ու ներքեւ ահագին մեծութեամբ սննեակ մը։ «Բոլոր պատերը զըրուռուած էին ալաբաստրի քանդակազարդ տախտակներով, որոնց վրայ համայնապատկեր մը տեսաւ։ Ճակատամարտերու, պաշարումներու, յաղթական թափօրներու, որսական տեսարաններու, ևն. պատկերներ կային, ամէնը բարձրաքանդակ։ Ասոնցմէ շատին վրայ գծանիշեր, այսինքն բեւեռազրեր կային դաշտին մէջ ցիրուցան գտնուած թըրծուն աղիւսի և ալաբաստրի կտորներու վրայ տեսնուածներուն նման»։ Պոթա, վերջին աստիճան յուզուած և ուրախ, առաջին սենեակէն անցաւ ուրիշ նոյնչափ մեծ ու զարդարուն սենեակներ։ «Խանդավառ ճիգերով և դործունէութեամբ յառաջ տարաւ իր գիւտերը մինչև որ յաջողեցաւ յայտնել ինչ որ յետոյ հաստատուեցաւ թէ Մեծ Սարկոնի պալատն էր, հաւանօրէն ամէնէն հոյակապը զոր երբեք տեսած է աշխարհ և որ աւելի քան 23 ակրոն տարածութիւն ունէր»։ Պոթա Ֆրանսական կառավարութեան առատաձեռն ու պատուարեր օգնութիւնը վայելեց այս ձեռնարկներուն մէջ և վերջապէս Լուվրի թանգարանին մէջ ի փարիզ զետեղեց Ասորեստանեան հնութիւններու առաջին մեծ հաւաքածոն, որ Նեւրոպոլի մէջ առաջինն եղաւ և կը մնայ դեռ այն համբաւաւոր թանգարանին գլխաւոր հրապոյցներէն մին։

Յետոյ առաջ անցաւ Լէյըրս Անդղիացի արկածախնդիր և հարցաւէր երիտասարդ մը, որ ուղեւորեցաւ մինչև Մուսուլ և չըջակաները։ Գործի սկսաւ Տիգրիս գետն ի վար Մուսուլէ 20 մղոն հեռու Նիմրուտի հողաբլին վրայ, և յաջողեցաւ երևան հանել հնախօսական դանձերու հարստութիւն մը։ 1843էն 1848 երեւան հանեց թաղուած քանի մը ապարանքներ արձաններով և ալաբաստր տախտակներով, հսկայաթեւ և մարդազրուխ ցուլերով, առիւծներով . . . կառքերով, ճակատամարտներով, պաշարումներով և բեւեռազր արձանադրութիւններով։ Լէյըրսի այս հնութիւնները ընտանապէս զրուեցան Բրիտանական թանգարանին մէջ, ուր անդուզական արդ հաստատութեան գլխաւոր մէկ հանգամանքը կը կազմեն և ուր մեղ-

մէ լոմանք անձամբ տեսած են զանոնք։

Արդ քննենք ասոնց կապակցութիւնը Սր. Գրոց հետ։ Լէյըրսի ձեռամբ բացուած առաջին ապարանքը կը պատկանէր Բրիտոսէ 884-860 տարի առաջ ապրող Ասուրնասիրադի, Իսրայէլի Ամրի արքային ժամանակակցին, իսկ Պոթայի ձեռամբ զըրուածը ընտկարանն էր Բրիտոսէ 722-703 տարի առաջ ապրող Սարկոն արքային, որ կործանեց Սամարիան և անդարձ կերպով զերի վարեց տասը ցեղերը։ Իսրայէլի վեհապետներէն դոնէ Ամրի, Աքատը, Յէու, Մանայեմ, փակէ և Ուսէէ կը յիշուին Ասորեստանի արքայական արձանադրութիւններուն մէջ և ստէպ երկարօրէն կը նկարագրուին ասոնց փոխադարձ յարաբերութիւնները։

Սապէս կ'ըսէ Սաղմանասարի մէկ արձանադրութիւնը. «Իյար ամսուն (Մայիսի ասեմները) տասնը չորսերորդ օրը ելայ Նինուէէ, անցայ Տիգրիս գետը և արշաւեցի» — հոս կ'սկսի երկար նկարագրութիւն մը արշաւանքներու, քաղաքներու և ճակատամարտերու։ Յետոյ կը շարունակէ. «(անոր մայրաքաղաքը կործանեցի, հիմնադատակ ըրի և կրակով այրեցի)։ Դամասկոսի Ագրազարի 1,200 կառքերը, 1,200 ձիաւորները, 20,000 զինուորները, Եմաթի Իրշուլինայի 700 կառքերը, 700 ձիաւորները, 10,000 զինուորները, Իսրայէլի Աքասի 2,000 կառքերը և 10,000 զինուորները»։ Եւ. «Ասոնց դէմ կռուեցայ այն հոյակապ ոյժերով զորոնք Ասիւր տուաւ ինծի, այն զօրաւոր զէնքերով զորոնք առջևէս արշաւող Ներգաղ տուաւ ինծի»։ «Փախստեան և չփոթութեան մասնիցի զանոնք։ Անոնց պատերազմիկներէն 14,000ը զարկի։ Օղի աստուծոյն Ռամանի նման հեղեղ թափեցի անոնց վրայ, ցիրուցան ըրի զանոնք։ . . . Ուրոնդէս հաւայ ետ չդարձած»։

Թաղաթ-փաղասարի տարեդրութիւնները կը յայտնեն թէ ան տուրք կ'աւանդէր Մանայեմէ և Սաւմարիայէ։ Եւ Գ. Թագ. Ժե. գլխուն մէջ կը կարդանք. «Ասորեստանի Փուղ . . . երկրին վրայ եկաւ, ու Մանայեմ հաղար տաղանդ արծաթ տուաւ Փուղի որպէս զի անիկա իրեն օգնական ըլլայ, թաղաւորութիւնը իր ձեռքին մէջ հաստատելու համար։ Ու Մանայեմ այս արծաթը Ասորեստանի . . . տաղու համար Իսրայէլի բոլոր հարուստներուն վրայ հարկ դրաւ, ու ամէն մէկէն յիսունական սիկը արծաթ առաւ»։

Փրոֆ. Բոճըրս Ս. Ս. Թայֆի մէջ սապէս կը գրէ. Բրիտանական թանգարանին մէջ կը տեսնեք վեց ոտք բարձրութեամբ սև պողպաթէ (կարծր քար) գեղեցիկ սիւն մը, որու գագաթը քանդակ-

ուած է Ասորեստանի Սաղմանասար Բ: Շուրջահակի ստատուորներ կան զլիսուն վերև արմաւենիներ ընդող, և ուրք մարդ մը խոնարհած դիրքով, քանդակին տակ ալ սա արձանագրութիւնը. «Իսրայէլի թագաւոր Ամրիի որդւոյն Յէուէ հարկը» «Ընդունեցայ արծաթ, ոսկի, ոսկի կոնքեր, ոսկի կռակեր, ոսկի բաժակներ, ոսկի կողովներ, կապար, արքայական մական, գաւաղաններ»:

Դ. Թագ. ԺԸ. զլիսուն մէջ կը կարդանք. «Ասորեստանի Սաղմանասար (Դ) Սամարիայի վրայ ելաւ, ու զանկկա պաշարեց. և երեք տարիէն ետքը զանկկա առաւ» Ասորեստանի արձանագրութիւնները կը ցուցնեն թէ այդ երեք տարուան միջոցին Սարկան Բ կը դահակալէր: Ան իր դահակալութեան առաջին տարուան դէպքերուն շարքին մէջ կը պարծի սապէս. «Սամարիա քաղաքը պաշարեցի և առի: Անոր բնակիչներուն 27,290ը գերի տարի: Անոր 50 կառքերը ինծի գրաւեցի, բայց (ժողովրդին) մնացորդը արածոնեցի պահել իրենց ունեցածները: Անոնց վրայ կառավարիչ մը դրի, և նախորդ թագաւորին հարկը անոնց վրայ հաստատեցի»:

Այսպէս Սր. Գիրքը և Ասորեստանի արձանագրութիւնները երբեմն միեւնոյն գէպքը կը պատմեն, սակայն գիրար կը լրացնեն, մին յայտնելով ինչ որ միւսը զանց ըրած է, երբեմն ալ գիրար կ'ուզդեն ինչպէս երբ արձանագրութիւն մը կը յիշէ «Ամրիի որդին Յէուէ» Սր. Գիրքէն գիտնաք թէ Յէուէ Ամրիի յաջորդեց, բայց անոր որդին չէր:

Ես այսպէս հասկցուցի որպէս թէ Պոթա և Լէյլըտ իրօք կը կարդային Նինուէի մէջ գտնուած բեւեռագիր արձանագրութիւնները: Սակայն բեւեռագիրները այն միջոցին չէին կարդացուեր, և առաջին խուզարկուները ստիպուած էին շատանալ այն քիչ մը բանով զոր կրնային հասկնալ պատկերներէն և չէնքերէն: Ասորեստանի գրականութիւնը կարդալու դործը ուրիշներու թողուած էր, և գլխաւոր բանալին գտաւ Հ. Բ. Րովինսոնը:

(Շարունակել)

ՎԱԳԱՅՄԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տր. Փոն Լըքոքի գիտական Գերման արչաւալովմը, որ գործի ձեռնարկած է Նաքսարդէս հովանին մէջ, ըստ Նէ-Նոր Թըյէլ-նի շատ շահեկան գլուտ մը ըրած է գրական և արուեստագիտական գանձեր գտնելով, որոնց մէջ կայ տասը լեզուով և կարգ մը գաւառաբարբառով մեծաքանակ ձեռագիր թղթեայ, մագաղաթեայ և փայտեայ: Լեզուներուն երկուքը մինչև հիմա գրեթէ անծանօթ են,

երրորդը ձանչցուած է Թիպէթի մէջ ստառածի վրայ տեսնուած քանի մը արձանագրութիւններով միայն: Չորրորդին գոյութիւնը միտքէ իսկ անցած չէր: Կ'ըսուի թէ այս հաւաքածոն քանակութեամբ կը հաւասարի մինչև ցարդ ծանօթացած Միջին Պարսկերէն գրութիւններու ամբողջութեան: Ուրիշ ձեռագիրներ Չինարէն, Թիպէթերէն, Ասորերէն, Ուլուերէն և նախնի Թաթարերէն են, ուրու այլուքներ հետաքրքրաշարժօրէն նման է Հին Սքանալինաւերէնի այլուքներին: Երկիրն ուր այս ձեռագիրները գտնուեցան՝ Ոքսոսի և Իրթիշի միջև կ'իյնայ և ժամանակաւ Սախական տեսակ մը աշխարհաքաղաք էր, ուր շատ ցեղեր և ժողովուրդներ կային — Պարսիկ, Մոնղոլ և Թաթար: Չին, Պարսկաստան և Հնդկաստան հոն իրարու կը չրվուէին: Այս գիւտը կրնայ կարեւոր շատ արդիւնքներ ունենալ: Շատ հաւանական է որ այսքան հազար միլիոն մը մէջ կարեւոր շատ գրութիւններ գտնուին: Այսպիսի գիւտ մը միանգամայն յոյս կը ներշնչէ թէ գեռ Եւրոպական թանգարաններ իւրոյս պիտի հանուին և կորսուած կարծուած հին գրութիւններէ ոմանք պիտի գտնուին:

ԳԱՂԱՓԱՐԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՁԲԱՆՍԱՅԻ ՄԵՋ

Ֆրանսական գաղափարականներուն փոխուած ըլլալը ոչինչ աւելի որոշ կը ցուցնէ քան ելքը ժողովրդային այն քուէներուն, զորոնք Ֆրանսայի ամէնէն շատ վաճառուող թերթերէն մին, Փըլէ Փաբլիկէն, հաւաքեց սա խնդրին վրայ թէ ուրիշ են թիւ դարու մեծագոյն Ֆրանսացիները: Գուէներու համադումարին 13 միլիոնը անցնելը և ոմանց մէկ միլիոն քուէէ աւելի ընդունին ալ կը ցուցնէ թէ Ֆրանսացիները մ'ըջափ կը շահագրգռուին այսպիսի բաներու ժամանակակից պատմութեան ամէնէն արմատական և արտակարգ բաներէն մին է գաղափարականներու մասին սեղի ունեցած այն ցեղաշրջումը, որով ցանկին զլուխն անցած է Լուի Փասթիէօն անունը 1,338,423 քուէով: Յետոյ կու գայ Վիքթոր Հիւկո 1,227,103 քուէով: Այս կ'ականկալուէր, վասն զի Վիքթոր Հիւկո, ինչ թերութիւն ալ ունենայ, մին է Ֆրանսայի առաջնակարգ քնարերգականերէն, ամէնէն ազդեցիկ և ամէնէն շատ կարդացուած վիպագիրներէն և քաղաքական կեանքի ամէնէն նկարագրեղ գէմքերէն: Յանկին մինչև երրորդ անունը, Կամպէթթա, չերեւիր ուէ հանրային մարդ բառին հին իմաստով, և Կամպէթթա պետական մարդ մը չէր լով, այլ աւելի բան մը: Ատենախօս էր, որու պերճախօսութիւնը Հարաւային Ֆրանսայի բնակիչներուն յատուկ վառ և եռուն խանդը ու-

հէր, որ կ'ազդէ ամէն կարգի ճորանադիներու: Թատերական տարրը չափազանց էր անոր մէջ, ինչպէս կը տեսնուի ուշադրաւ այն յիշատակարանէն որ ի պատիւ անոր կանգնուած է Լուսինի դաւթին մէջ: Սակայն ինք հաւասարապէս կը խանդավառէր և իրեն կը յանկուցանէր վեհանձն մարզիկ: Չորրորդ և հինգերորդ անուններէն ետեւ կը տեսնուին բառերով զտիչին, մեծ կոկորտողէի մը, կեղծմաշկի գեղթափը հնարողին, խուզարկուի մը, գերասանուհիի մը և Սուէզի Զբոսայր շինողին անունները:

ՎԵՐ. ՍԻՄՈՆ ԴԱԻԻԹԵԱՆ

Աւագութիւն խմորակերը իր «Ամառային Պատշաճ» ակարագրութեան մէջ կը ցուի որ չեղաւ մէկը Վեր. Սիմոնի կենսագրութիւնը տուող, և կը յարէ. «Մենք չենք ճանչցած մէկը կենսագրութեան ուղիքի արժանաւոր քան սիրեցեալ և սրբոկենցաղ Պատ. Սիմոն:» Անշուշտ շատերու համար շատ բարձր պիտի երևնայ առ վկայութիւնը: Սակայն ճշմարիտ վկայութիւն է այդ, ինչու որ այնպէս էր, ու կարժէ այդ վկայութիւնը գնել անոր տապանաքարին վրայ: Ես ինքս, իբր պատու Վեր. Սիմոնի աշխատութեանց, շատ կը բաղձայի տեսնել որ աւելի հմուտ և կարող մէկը ձեռնարկէր դրել անոր կենսագրութիւնը: Սակայն ցարդ չտեսնաք: Ժամանակին գրեցի Վեր. Պետրիկեանի և ինչպէս որ այդ կենսագրութիւնը բարեհաճի դրել: Բայց նա պատասխանեց. «Ես այնչափ անդուակ չեմ Վեր. Սիմոնի առաջին տարիներու կենսոյին. առիկա Պիթիսէ կ'սպասեմ»: Յետոյ համառօտ յօդուած մը գրեց անոր ի Գարձի և ի Նիկոմիդիա վաւրած կենսոյին վրայ: Այդ յօդուածին մէջ կը յիշեմ որ Պետրիկեան գրած էր թէ «Պէտք էր Պատ. Սիմոն մեր զուգաներու վրայ պահէինք»: Մեզի գրած նամակին մէջ ալ կ'ըսէր, «Յիսուսի հոտ կու գար Պատ. Սիմոնէն»: Ուստի քանի որ աւելի ձեռնհաս մէկը յանձնառու չեղաւ այդ անպուշտական մարդուն կենսագրութիւնը ապա, կը մնայ մեզի որ ընթերցողաց ներդաշնակութեան վստահելով հաղորդենք մեր գիտցածները և լսածները իր վրայ:

Վեր. Սիմոն ծնած է Հիթինք գիւղը: Չորս եղբայր և մէկ քոյր էին: Իր եղբայրները յաղթանդամ և բարձրահասակ էին, իսկ ինք անոց հակադասակերը, մարմնով պղտիկ, բայց հոգով մեծ: Միւսները մարմնով մեծ և հոգով պղտիկ մնացին: Հայրը կը մեռնի, մինչ ինք փոքր էր: Բայց իր մայրը ապրեցաւ և տեսաւ որդւոյն ի Պիթիսէ հովիւ ձեռնադրուելը: Ծառ խղճամբիտ և կրօնասէր կին էր: Պահք կրկնակի կը պահէր: Պատ.

Սիմոնի կերածին փոխարէն ալ կը պահէր, սրպէս զի իր «Սիմոնիկ» որդին չկորսուի: Պատուելին փոքրամարմին լինելուն համար Սիմոնիկ կը կոչուէր: Մայրը, տեսնելով թէ այդ ազան չյարմարիր իրենց ծանր դործոց և միւսներուն չափ տոկուն չէ, կը խորհի որ վաճակաւ կենքի աւելի պիտի յարմարի: Այդ խորհուրդով կը տանի զայն Առաքելոց վանքը, ուր անտեսուէին իր ազգականն էր: Երկուքը մէկտեղ վանահայրէն կը խնդրեն և ան կ'ընդունի: Մերթ գարոց կ'երթայ, զատ կ'առնէ և մերթ սպասաւորութիւն կ'ընէ: Հոն կը սորվի հասարակ կարգաւ և աւելի շատ կը սիրէ նա հատակներու և ձգնաւորաց պատմութիւն կարգաւ: Այդ փափաքէն մղուած կ'ուզէ որ ինք ալ ձգնաւոր ըլլայ: Օր մը կը տեսնեն թէ ազան չերևար: Զինք ամէնէն շատ հոգացող ազգականն այն անտեսուէին 2 օր հարցնելէ և վնասուէ վերջ կը յիշէ թէ ազան շատ օրեր պահք կը պահէր և ծոմապահութեամբ կ'անցընէր: Զրկւած թէ տեղ մը պահուած ձգնաւորութիւն ընէ: Կ'ելլէ վանքին մէջ և բոլորովին վնասուել, Խեղճ կ'ընէ բաւական վնասուել վերջ վանքին վերեւ փոքրիկ քարայրին մէջ կը գտնէ, ուր մտած կ'ազօթէր ու կ'ազօթէր: Ինք կ'ըսէր. «Ես կ'ազօթէի և կ'սպասէի որ հրեշտակներ ինծի հայ բերէին ինչպէս որ ըրած էին ձգնաւորաց: Իմ հօրաքոյրս զիս դտած տանէ՝ ա'լ մարելու վրայ էի: Իրաւ քանի մը ապտակ կերուց ինծի, բայց նշանակութիւն չունէր այն հայցին քով որ տուաւ»: Աստղեղոց վանքը շատ զեղեցիկ տեսարան ունի: Մշոյ հիւանդներէն շատեր հոն կու գան և մաքուր օդին չորհիւ կ'առողջանան: Սր. Կարապետի հաշակաւոր վանքը Մուշէ Ե. Ժամէ գէտ հիւսիս, Սր. Յովհաննու վանքը գէտ արևմուտք 4 ժամ: Պատ. Սիմոն այս երեք վանքերու մէջ իր ուսումն առաւ: Սակայն իր հոգին չյազեցաւ: Վասն որոյ ձգեց այդ տեղեր և եղաւ գնաց Երուսաղէմ: Բայց Երուսաղէմ երթալէն առաջ կ'ընտելան մը ըլլալու վիճակին հասած էր, կը մնար միայն ձեռնադրութիւն: Սակայն իր տարիքը տակաւին հոգ չէր հասած, թէ և Պատ. Սիմոն ոչ թէ ձեռնադրութիւն կը փնտէր, այլ հոգիի փրկութիւն:

Պատ. Սիմոնի ձգնաւորութեան համբաւն ալ շատ տարածուած էր: Արդարեւ առոր պէս ձգնաւոր երբեք տեսած չեմ: Կարծես Աստուծոյ պարգեւած ձիւքեր կատարելագործուած էին յանձին Պատ. Սիմոնի: Մեծ Պահքի վերջերը Երուսաղէմ կը հասնի: Աւագ ուրբաթի «Պարզեալութիւն» շարականը ինք կ'ըսէ: Ժամերգութիւնէն վերջ Պատրիարքը կանչելու առջ զայն և ծրար մը զեղեցիկ կերպս կը

նուիրէ։ Միւս միաբանները, տեսնելով թէ՛ ստոր հետ կլկլու ճար չկայ, սաստիկ կը զայրանան և ստոր ձայնը կտրելու համար դեղ մը կու տան։ Ստոր վրայ թէ՛ Պատ. Սիմոնի ձայնը կը կտրի և թէ՛ ինք մահամերձ կը հիւսնդանայ։ Բայց չնորհիւ բարեւէր Պատրիարքի ջանքերուն կ'ազատի և ձայնն ալ երթալով կը բացուի։ Այդ գէպքէն վերջ է որ կը սկսի Բողոք. գիրքեր և տետրակներ ձեռք անցնել։ Սակայն շատ զգուշութեամբ և գողանի կը կարդայ և կը հետաքրքրի ատենց վրայ տեղեկութիւններ ստանալ։ Ինչպէս ի վերեւ ըսինք, վանքին միաբանները արդէն նախանձու ոգւով կը նային անոր, և ահա կը գտնեն որ ասոր քով Բողոք, տետրակներ կան։ Պատ. Սիմոն, տեսնելով թէ՛ ատենց դարաններէն չտխտի կրնայ խալըսիլ, երկու տարի երուսաղէմ կենալէն վերջ կը գտնէ իրեն ընկեր վարդապետ մը ու կու գայ Կ. պոլիս։ Մինչև հոգ հասնիլը արդէն բաւական տեղեկացած է թէ՛ այդ տեղ միախոնարներ եկած են և թէ՛ ինչ գործի կը հետեւին։ Ա՛լ ասանց ժամանակ կորսնցնելու կը գիմէ անոնց։ Միախոնարաց անունները բոլորովին ծանօթ չէ մեզի բայց ի Տր. Համլինէ, որուն վրայ Պատ. Սիմոն շատ ակնածանքով կը խօսէր և որուն առջև չնորհ կը գտնէ և քանի մը անձերու ընկերակցութեամբ, որոնց մէկն ալ Վեր. Մարտիրոս Շմառնեանն էր, անոնց կը թարբանը կը մտնէ։ Միախոնարաց այն ժամանակի մեթոդն էր վարժարան, դպէճ և Աստուածաբանական ձեռնարան իրար միացնել և աշակերտը 5-6 տարի կրթելէ ետեւ արձակել։ Պատ. Սիմոն իր դասընթացքը լրացնելով դուրս կ'ելլէ, և իբր քարոզիչ ու վարժապետ Նիկոմիդիա կը զրկուի։ Մերթ հոգ և մերթ Բարձի կ'աշխատի։ Բաւական ժամանակ այդ տեղեր կենալէ վերջ Նիկոմիդիացի Օր. Անթառամին հետ կ'ամուսնանայ։ Այդ ժողովուրդը Պատ. Սիմոնի աշխատութիւնը ու մանաւանդ անոր սրբակենցաղ կեանքը տեսնելով դիմում կ'ընէ Կ. պոլիս, որպէս զի Պատ. Սիմոն հովիւ ձեռնադրուի։ Բայց Մր. Տրնմոր ատկէ առաջ ի Տաճկաստան ըրած այցելութեան մէջ Պրիթլիս և Մուշ հանդիպելէ վերջ Կ. պոլիս կ'երթայ ու Պատ. Սիմոնի կեանքին և գործունէութեան եղանակին տեղեկանալով կը համոզէ իր պաշտօնակից միախոնարները որ Պատ. Սիմոն Մուշի կողմերը զրկուի։ Այդ առաջարկութիւնը Պատ. Սիմոնի կ'ընեն։ Պատ. Սիմոն նախ քիչ մը կը վարանի, բայց խորհելէ և աղօթելէ վերջ կ'զգայ թէ՛ այդ առաջարկութիւնը Աստուծոյ ձայնն է իրեն։ Կ'ընդունի։ Այդ ատեն միախոնարք իբր աւետարանիչ կը ձեռնադրեն և կը զրկեն զայն։

Դէպ իր երկիրը ճամբորդած ժամանակ Խնուս կը հասնի ու Չէվիրմէ գիւղը կանգ կ'առնէ։ Դիտէր թէ հոգ կը դանուէին քանի մը տուն Թոնդրակեցիներ, որոնց ապրելու եղանակը հակադաս է Լուսաւորչականաց։ Պահք կը լուծեն, խաչի ու պատկերի հաւանութիւն չեն տար, ևն։ Բայց ասով հանգերձ հայհոյիչ, դող են և ամէն չարութիւն անխիղճ կը գործեն։ Պատ. Սիմոն իր բնակութիւնը հոգ կը հաստատէ և զատուր ուղղութեան առաջնորդել կ'աշխատի։ Հովուութիւն, քարոզչութիւն, վարժապետութիւն, գրածախութիւն և մինչ իսկ ժամկոչութիւն կ'ընէր։ Չորս տարուան իր անխոնջ աշխատութեամբ Չէվիրմէ և Հարամիկ գիւղերէն 11 անդամով եկեղեցի մը հաստատեց։ Ատկէ զատ Խնուսայ բոլոր գիւղերուն մէջ Աւետարան սերմանեց։ Անթիւ գիրքեր, այսինքն Սր. Դիրք և Սր. Գրոց հատորներ ու Քրիստոնէական տետրակներ տարածեց։ Ասանց իբրեւ զին՝ ցորեն, լուղ, ևն, բաներ ինչ որ կրնար հանել, կ'առնէր և չանուած տեղերն ալ իր ազքատ քսակէն կը վճարէր։ Խնուս երթեկեկող Պուշանդլիցի մեր բարեկամներ, կը յիշեմ թէ, իրենց հետ կը բերէին աշխարհաբար Աւետարանի հատորներ, Սաղմոս և տետրակներ։ Բայց մեր քահանաներ հրաման չունէին որ մեր ձեռքն անցնինք զանոնք, որովհետեւ «Փարմասօնի» գիրքեր էին։ Կը խրատէին մեզ որ վառենք և կորսնցնենք զանոնք։ Կ'ըսէին, «Փարմասօնի» քուրմ Սիմոնիկ նստած ի Խնուս մարդիկ կը խարէ իրեն հետեցնելու։ Չեմ գիտեր թէ ատուր այդ գիրքերը կը դողնային կամ ինչ կերպով ձեռք կ'անցնէին։ Բերողները կ'ըսէին թէ «չատեր ճամբան կարտած և ճամբու երկայնութեամբ խոտերու վրայ շարելով եկած ենք»։ Պատ. Սիմոն չորս տարի Խնուսի գաւառին մէջ և շրջականները ճամբարութիւն սերմանելէ վերջ կ'անցնի ի Մուշ։

Այդ ժամանակ Պատ. Սիմոնի ազգականներ Հիթինք գիւղէն Հաւատուորիկ փոխադրուած էին։ Աս գիւղն ալ 2 ժամ Մուշէ դէպ արեւելեան հարաւ Առաքելոց վանքին դիմաց կը գտնուի։ Մուշի և շրջակայ գիւղերուն մէջ Պատ. Սիմոնի երթալէն առաջ բաւական հոգ, զարթնում եղած և կրօնական խառնաշփոթութիւն ծագած էր Մր. Տրնմորի այցելութեամբ։ Սակայն ասիկա օտար մարդ և օտար աշխարհէ եկող՝ ժողովուրդին վրայ մեծ ազդեցութիւն չէր գործած։ Ասոր հետեւութեան արդիւնքը Պատ. Սիմոնի կը մնար։ Արդեօք ինչ չանիք, ինչ կրակ ու կայծակ կ'ազատէին Պատ. Սիմոնի։ Իրաւ է թէ շատեր ծանօթ և բարեկամ էին։ Բայց ինչ օգուտ, քանի որ Պատ. Սիմոն նոր ազանդապետ,

նոր կրօնը բերող և նոր աշխարհներէ եկող էր։ Հաւատարմութիւնը ազդականներ կարծես ինքզինքնին ահաճօքի տակ զրին որ հուսն ու չիմեն մինչև որ խեղճ Սիմոնիկ մեռնին։ Բայց Սիմոնիկի խանդավառ մայրը արյունքի անձրեւով կը թրջէ և կը կակուղցնէ այդ խոտոցած սրտերը, ու թոյլտուութիւն կ'ըլլայ որ Պատ. Սիմոն Հաւատարմիկ երթայ և ի վաղուց հետեւած ազդականներ տեսնէ։ Պատ. Սիմոն իր հեղահամարյր ընտարութեամբ, քաղցր խօսուածքներով ու մանաւանդ մեծամեծ ընծաներով կը սիրաշահի ու հետզհետէ Աւետարան քարոզելու դուռ կը բացուի։ Մուշէն Աւետարանականութիւն առաջին անգամ ընդունողները եղան Սոճախանեսան գերդաստան, գերծախ Գալոն և ուրիշ քանի մ'անձինք։ Բայց Պատ. Սիմոն սպաննել ուզող Հաւատարմիկի մէջ պարզ և անկեղծ առաջին ընդունողներն էին Գոսոն, Ծղօն, Գրգոն ու շատ չանցած գրեթէ ամբողջ գիւղը։ Պատ. Սիմոն երկու տարուայ չափ ալ այդ անդեր աշխատէին զինի հրաւիրուեցաւ ի Պիթլիա։ Այդ երկու տարուայ միջոցին որ Պատ. Սիմոն ի Մուշ և անոր չըջականները կ'անետարանէր, Վեր. Մր. Նէփի և իր տիկինն ի Պիթլիա նստած, Աւետարանի քարոզութեան սկսած և զարոյց մը բացած էին Փիրօզեան Պր. Սարգիսի վարժապետութեան ներքեւ։ Մինչ Պատ. Սիմոն ի Մուշ կը գործէր, Պիթլիացի Կալոսիեան տան նահապետ Աւետիս էֆ. ի Մուշ կտաւի ներկարարութեամբ կ'ըբաղէր։ Ասիկա ալ, իբր հմուտ և պերճախօս ուսումնական, Մշեցի նշանաւոր անձնաւորութեանց առաջնորդութեամբ Պատ. Սիմոնի կը զիմէ, որպէս զի վիճելով յաղթէ ու խաղաղօրէն ընկնով դուռս քշել տայ զայն։ Չորս ժամ ստատիկ վիճելէ զինի աղարկուն կը վերադառնայ։ Անկէ ետք Պատ. Սիմոն երկայն նամակ մը Սր. Գրգէն լեցուած վկայութիւններով Կալոսիեանի կ'ուղղէ։ Այդ նամակը Աւետիսի սրտին Գաղտնը գետին կը տապալէ, ու Աւետիսի աչքերուն թեփերը կը թափէ և Աւետիս նոր տեսութիւն կ'ստանայ։ Նաեւ այդ նամակ Աւետիս աղայի մինչև ցարդ կարգացած գիւրերը անպէտ կ'ընէ։ Սր. Գրգէն աշխարհը կը բացուի, նոր երկինք և նոր երկիր կը տեսնէ։ Այդ նամակ պատճառ կ'ըլլայ Կալոսիեանի որ բարեկամական յարաբերութիւն սկսի Պատ. Սիմոնի հետ։ Պատ. Սիմոն տակաւին Պիթլիա չգացած՝ Կալոսիեան այդ նոր գաղափարներով Պիթլիա կ'երթայ և կը տեսնէ թէ Դարբինեան, Հայագործեան և այլ քանի մը անձինք Աւետարանականութեան յարած Մր. Նէփի ժողովներուն կը յաճախեն։ Աս կարդի երիտասարդ-

ներ համբաւուոր Սօղիկեանի աշակերտներ և եկեղեցւոյ երաժիշտ դասակարգին կը վերաբերին։ Ասոնց հետ ո՛վ կրնար ելլել, որովհետեւ բոլորն ալ ուսեալ և ամէն բանի հմուտ էին։ Մինակ կար ու՛ կը մնար քահանայից անէճքը, վարդապետաց բանագրանքը և առաջնորդաց նաղվքը։ Սակայն այդ տեսակ բաներ անգօր են։ Ժամանակին Բաղակ ալ Բաղամաքին ձեռքով ուղեց անիծել զԻսրայէլ, բայց Աստուած փոխանակ անիծելու օրհնեց անոր բերնով։ Պատ. Սիմոն Մուշէ գատուելով դարձեալ չմոռցաւ զայն։ Իրեն յաջորդ պաշտօնեայ կը փնտռէր, բայց չկար Մր. Նէփի հետ խորհրդակցելով ի Խարբերդ զիմում կ'ընեն, որպէս զի մէկ երկու աշխատող պաշտօնեաներ զրկին իրենց։ Այն ժամանակ կը զրկուի Հապուսեցի Պր. Կարապետ և կոյր Յովհաննէս, որոնք մէկ տարի կ'աշխատին ի Մուշ, ի Հաւատարմիկ։ Բայց տարին չբացած դժբախտաբար կոյր Պր. Յովհաննէս կը մեռնի և կը թաղուի ի Հաւատարմիկ։ Պր. Կարապետ ալ կը ձգէ և կը վերադառնայ Խարբերդ։ Սակայն Պատ. Սիմոն չի լճանար ու նստի Պիթլիա, հապա յաճախ կ'այցելէ և չաբաթներով կը մնայ Հաւատարմիկ և Մուշ։ Ի՞նչ ընեն։ հունձք հասած է, բայց մշակներ կը պակսին։ Այն ժամանակ ի Պիթլիա Մր. Նէփի բացած զարոյցին սաները բաւական զարգացեր էին, մանաւանդ Սր. Գրգէն մէջ՝ որու դաստաւուն Մր. Նէփի ինքն էր։ Պատ. Սիմոնի հսկողութիւնն ալ պակաս էր, և ուստի կը մնար տոնաց մէջէն բնարեւ քանի մը հողի և Խարբերդ զրկել։ Խարբերդու Աստուածաբանական ձեռնարանն ստիկէ առաջ բացուած և մէկ կամ երկու կարգ ընթացեալաւ հանած էր։ Այդ տեսն կ'ընտրուին Պ. Աւետիս Վարդանեսան, Պ. Իսրայէլ Հայագործեան, Պ. Աւետիս Բառիկեան, Պ. Յարութիւն Պաղտասարեան և Մշեցի Մեղքոն։ Ասոնք ի Խարբերդ երկու տարի կրթուելէ զինի կը վերադառնան, բայ ի Բառիկեանէ՝ որ ամեն մը Խարբերդ կը մնայ և Հոգէ գիւղը կը քարոզէ։ Մնացեալներէն Պր. Աւետիս Վարդանեսան Հաւատարմիկ, Պր. Իսրայէլ Հայագործեան ի Մուշ, Պր. Յարութիւն Պաղտասարեան և Մշեցի Մեղքոն ալ Պուլանդղի Եոնճաղի գիւղ կը զրկուին քարոզելու։ Աս կարող ընտրի կարգ էր։ Եստ չանցած Պր. Աւետիս Վարդանեսան Հաւատարմիկի հովիւ ձեռնադրուեցաւ և միւսներն ալ զանազան տեղեր պաշտօնավարեցին օգտակար կերպով։ Պատ. Սիմոն Պիթլիա եկեղեցւոյն վրայ կը ձեռնադրուի 1864ին, ուր 23 տարի կը պաշտօնավարէ իւրեւ հովիւ։

Պատ. Սիմոն 4 տղայ և մէկ աղջիկ ունեցաւ որոնցմէ 3ը Պիթլիա մեռան, միւսները Ամերիկա

դապրին: Տարուան մէջ առնուազն 2 անգամ կ'այցելէր Խնուս, Պուլանդ, Ախլաթ, Մուշ և Մշոյ դաշտը: Այդ գաւառաւորակ բոլոր Բողոքականներուն հայր էր. իր տունը ի Պիթլիս ձրի պանդոկ էր: Իր տիկինը Բամբիշ Անթառամ սորված չէր, բայց շուտ սորվեցաւ և համակերպեցաւ իր անձնուէր ամուսնոյն: Պատ. Սիմոն, Վեր. Մր. Նէփի, Միսիս Նէփի և երկու քոյր Միս Իլէներ՝ Աստուծոյ մէջ դրկուած մարմին մըն էին, որոնք իրենց անձնուէրաց աշխատութեամբ մէկգմէկ կը դերադանցէին: 1858ին Պիթլիս եկան Վեր. Մր. Նէփի և իր տիկինը: Բայց իդական սեռին համար յատուկ աշխատողներ կը պակսէին, վասն որոյ ի հարկէ ստիպեալ Մր. Նէփի Ամերիկա վերադառնալու պէտք տեսաւ: Աստուծոյ նախախնամութիւնը այնպէս կարգադրած էր որ Ապառնաքանի վրայ երկու ընկերուհի Միս Շալէ և Միս Մէրէ քոյրերը զտանէ: Ասոնք Գերմանիայէ կը վերադառնային ուր գացեր էին աւելի դարգանալու համար: Աս հանդիպումին մէջ Մր. Նէփի կը թելադրուի որ այդ անձանք լայց Սր. Հոգեով լեցուած օրհորհներ իր առաջարկութիւնն ընդունին, այն է՝ իրենց վերադարձին ալ միանան և դան ի Պիթլիս: Միս Շալէ կ'ըսէ թէ այդ առաջարկութիւնը նախ սարսափեցուց մեզ և երբեք իմ մօքէս անցած չէր և ստոր վրայ մինչ իսկ խորհած չէինք, բայց աղօթելով և սպասելով զգացինք թէ Աստուծոյ ձայնն է ատիկա, որու պէտք է հնազանդիլ: Ես որ ընդունեցի՝ տեսայ թէ իմ քոյրս Միս Մէրէ ալ ընդունեց և ահա 40 տարեկ տեղի է որ Պիթլիսու իդական սեռը մայրական գութ ու գորով ու ամէն ինամբ կ'ընդունի սա հրեշտակային ներկայութիւնէն: Հոգիս լեցուած է և այս առթիւ կ'ուզէի շատ երկայն դրել: Բայց կը վարանիմ, որ չըլլայ թէ իրենց ականջը հասնի որ առանց իրենց հաճութեան ըլլայ: Պիթլիսու եկեղեցւոյ կազմակերպութեան թուականը Աւետիքէի խմբակին իր «Ամառնային Պառոյ»-ի նկարագրութեանց մէջ արդէն յիշեց: Բայց 1872ին թէ 73ին չեմ յիշեր, Աւետարանականաց վրայ երկու յօդուած Կալոսկեան Աւետիս աղան գրեց: Վեր. Սիմոնի գործեր հոն աւելի ընդարձակ գրուած են:

Հայ գրականութեան բովանդակ դիրքերէն պակաս մը չկար Պատ. Սիմոնի գրադարանին մէջ, մանաւանդ Մեարդաբեան գրերով մաղաղաթներ, և ինչ որ աւելի յարգի և թանկագին էր՝ վերջը գտած 800 ասորական մաղաղաթ Աւետարանն է: Եթէ սխալ չեմ, այդ Աւետարանը դրկեց Անգլ-

դիական թանգարանը: Պատ. Սիմոն նիւթապէս աղքատ էր, բայց անոր գրադարանին նման հարուստ գրադարան Հայ պաշտօնէից քով տեսած չեմ: Պատ. Սիմոն բաւական մեծ ընտանիքի մը տէր եղաւ. բայց ապագայ շինելու վրայ չխորհեցաւ: Իր դասակաց համար միանակ սա կ'ըսէր, «Ասոնք կրթեք և թողունք որ իրենք որոշեն իրենց բաղըը»: 23 տարի հովուեց Պիթլիսի եկեղեցին հանդերձ դիւղերու մէջ հաստատուած եկեղեցիներով: Եթէ Յայնսութեան հօթը եկեղեցեաց չարքին մէջ զրանուէր, չեմ կարծեր թէ Յիսուս «Բեղի դէմ բան մը ունիմ», ըսէր, որովհետեւ սուրբ կեանքով կ'ապրէր: Անկախ եղաւ ու օգնութեան կարօտ չատ եկեղեցիներու ալ օգնեց: Պատ. Սիմոն իր բազմազաղ ժամանակին և իր ծանր բեռան տակ Աւետիքէի մեծ թղթակիցներէն մին էր: Իր յօդուածներ բոլորն ալ Յիսուսի շուրջ կը դառնային: Ընթերցողը կ'զգար անոր փափաքն և անկեղծութիւնը, ինչպէս որ Պետիկեան մեղի դրած նամակի մը մէջ վկայեց թէ «Պատ. Սիմոնէն Յիսուսի հոտ կու գար»: Մշոյ, Պուլանդի, Ախլաթի և Խուլթիկի եկեղեցիներ Պիթլիսի եկեղեցւոյ ձիւղեր էին և Պատ. Սիմոնի ձեռամբ հաստատուեցան, և այդ յիշուած տեղերու Բողոքականները մեծաւ մասամբ Պատ. Սիմոնի պատկած և մկրտածներն են Պատ. Սիմոն ձիւնի և փոթորիկի չէր նայեր: Տեղէ մը հրաւեր ընդունելուն պէս ձամբայ կ'ելլէր: Զինք տեսնողը խեղճուկ մէկը կը կարծէր, բայց զարմանալի կերպով տոկուն և ջղային էր: Հուսաւորիկի սարեր այնպէս հետի կ'ելլէր որ երիտասարդ մը չէր համարձակեր անոր ետեւն երթալ: Բանի մը անգամ իր ընկերակցութիւնը վայելած եմ: Ատեն կ'ըլլար որ ախոռի մը անիւնն պիտի ընակէինք: Բայց տրտունջի բառ մը չլսեցի իրմէ: Բչիկ մը մածուն կամ կաթ մեծ բան կը համարէր և գոհունակութեամբ կ'ուտէր: Գիշերները մեր երկրին պատուհաս լուրէն չէր կրնար քնանալ: Ես ալ որ կ'արթննայի՝ կը լսէի մեղմ խօսակցութիւնը, կը խորհէի թէ մէկուն հետ է որ քովը եկած կը խօսակցի: Սակայն բաց ի Յիսուսէ մարդ չկար: Կ'աղօթէր իրր թէ իր դիմաց նստողի մը: Պատ. Սիմոն կ'աղօթէր և կը գործէր: Աս Աստուածահաճոյ երկու յատկութիւնը տեսայ անցեալ ձմեռ Ամերիկացի աւետարանիչ Մր. Յրանսի վրայ: Պատ. Սիմոն գոռալ և պոռալ չունէր իր քարոզներուն մէջ: Շատ մեղմ կ'սկսէր, սակայն անձրեւի տարափի նման բռնակցիւնաց արմատներուն ծայրը կը հասցնէր: Հետեւաբար Պատ. Սիմոն չէ թէ ինք էր որ կը խօսէր, հապա իր Հօրը Հոգին, որ իր ներսիւն էր: Իր դէմքին մէջ անուշութիւն մը կը

տեսնելի որ իր խօսակցութիւնը կը քաղցրացնէր : Ամէն դասակարգի մարդոց հետ խօսելու կերպն ու կանոնը ուսումնասիրած էր : Անգամ մը աւազակներէ բռնուեցաւ : Զանոնք համոզեց թէ ինք Աստուծոյ մարդն է և ապահով անցաւ դնայ : Պատ. Սիմոն մեծ յարգ ունէր կառավարութեան մարդոց քով :

Պատ. Սիմոն չափ տեղերէ հրաւէր ընդունեց : Սակայն չուզեց իր եկեղեցին ձգել մինչև վերջի տարիները, երբ դաւաններէն ոմանք ու վերջէն իր արկիւնն ալ Ամերիկա գացին, ինքնաբերաբար Գոլէմի ընթացաւորտ իր սիրելի Յակոբն ալ թողալտէ բռնուած մեռաւ, և ինք մնաց բոլորովին միմակ : Այդ ատեն էր որ ձգեց դնայ Նիկոմիդիա, և ատեն մըն ալ աւետարանիչի պաշտօնով չըջեցաւ այն կողմերը : 1892ին կրկին վերադարձաւ Պիթլիս, բայց ոչ թէ իր նախկին պաշտօնը շարունակելու, այլ կախակեան գինք հրաւիրած էր իր իր տան հայրը, որ տունը մնար և իր ուղած տեղերն ալ չըջեր ու քարոզէր : Ու երբ Հաւատարմիկն այցելեց, ուրու վրայ կը գտնուէր, առաջարկեցի որ ինք հոն իմ տեղս մնայ ու ես ուրիշ տեղ մը երթամ, ինչպէս ըրինք ալ : Երկու տարի վերջ դարձեալ դնայ Նիկոմիդիա, բայց, աւագ, սա անգամ շատ չանցած իր մահաբայժը կարգացինք : Մեռաւ 1894 Սեպտեմբեր վերջերը իր արկնով և զաւակաց տեսութեան կարօտով : Վերջին անգամ իր հիւանդութեան ժամանակ գինք հոգացողն եղաւ Օր. Ագնիլ Սեպտեմբեր Պիթլիսի աղջկանց դպրոցի ընթացաւորաներէն, որ այն կողմերը գացած վարժուհիութիւն կ'ընէր : Պատ. Սիմոն կը խորհէր թէ իր տարիքը 75ի հասած է : Բայց վերջին անգամ ի Մուշ Տաճկաց գերեզմանոցի վրայ թուական մը գտաւ որ 80է ալ անցած է : Պիթլիսի արդի հովիւ Վեր. Սալիկ Վարդանեան ալ նոյն արմատէն ելած է, և սիրելի է մեզի յուսալ թէ նոյն արայր ունի և նոյն Հոգին ասոր մէջն ալ կը գործէ : Չմոռնանք ըսելու թէ Պատուելիին տիկինը և զաւակները դրեցին և կ'ատրպէին գինք տանիլ : Բայց ինք կ'ըսէր, քանի որ եկեղեցւոյ մէջ գործել կարող եմ, պիտի գործեմ, ու երբ կարողութիւնս հասնի, կու գամ : Սակայն երկինք երթալու ճամբան աւելի անուշ և կարճն էր որ դնայ :

Հոգէ

ՍԱՐԴԻՍ ԵՐԵՅԵԱՆ

ԲԱՅ ՆԱՄԱԿ

Սիրելի Յակոբիկ, որքան տարիները կը ծանրանայ իմ վրաս, այնքան աւելի վերահասու կ'ըլլամ ծնողաց սիրոյն ճոխութեան, մեծութեան և

մաքրութեան, և որքան հեռի կ'ապրիմ անոնցմէ, աւելի պէտք կ'զգամ անոնց հոգածու խնամքին և կ'ըմբռնեմ անոնց հովանաւորութեան կարեւորութիւնը : Չեմ գիտեր որքան ցաւօք կը յիշեմ այն օրերը, երբ տղայաբար կարող եղած չեմ ըմբռնել անոնց ինձ դէմ բանած ընթացքին քառս քառս, և վայ կու տամ անձիս որ փոխանակ անոնց հասուն խրատներուն անապուճ ինքզինքս աւելի խելացի ու գատող նկատելով թողած եմ ընտանեկան քաղցր ու չինիչ չըջանալը, ուր միայն կարելի է դանել կեանքի էն անուշ և էն երջանիկ վայելքը, և հետեւած եմ դուրս աւելի լայն անպարէզի մը մէջ, ուր թէև ամէն բան երևութապէս փայլուն և չլացուցիչ կը թուի և ոչ մէկը կայ դիտող իմ մէջ մի քայլս անկողմ ու անշահախնդիր ողբով, սակայն աւելի ենթակայ և հոկամէտ կը դանեմ ինքզինքս ինչալու ամէն կողմանէ : Անհատի մը անկարելի չէ բարձրանալ, ազնուանալ և պատուաւոր դիրք մը գրաւել իւր ընտանեկան չըջանալէն դուրս, ոչ ալ մէկը որ միշտ ընտանեկան կեանքի անուշութիւնը և հսկողութիւնը վայելելու բարեբաղդութիւնը ունի՝ զերծ է վատթար ու անպարկեշտ կեանք մը ունենալէ : Սակայն իսկապէս յաջողութեան փոփոքող անհատ մը որ իւր գեղատի հասակին մէջ բարեպաշտ ու բարեխրոտ, առաքինի ու ազնիւ, խորհող ու դատող, ունի՞մ ու գործօն ծնողքի մը հետ կողովութիւնը վայելելու բարեբաղդութիւնը ունեցած է՝ աւելի հաւանական է որ մարդավայել ու Ապտուածահաճոյ կեանք մը ունենայ : Միթէ կուրելի է բաղդատել չոգնեալ մը որ փոքրագէղ ու լայնածաւալ ուկիանին վրայ կ'երթեկէ կարող նաւապետի մը աշակուղջ հսկողութեան ներքեւ այնպիսի մը հետ որ մենչող աղիքներու բաղդին ձգուած կը ատոմանի հոս ու հոն առնաց զեկաւ վարի : Նմանապէս կարելի է գուշակել բոլոր այն նիւթական և հոգեւոր չարիքները, որոց աւելի ենթակայ է հանգիստելու գտալ մը որ անձնանքէր ծնողքի մը անմիջական հսկողութեան տակ չգրաւ նուիր : Անցեալ օր խղճահար բարեկամի մը հետ նստած կը խօսէինք այս նիւթին վրայ : Երանի թէ քովս ըլլայի և մոտիկ ընէիք այն տեսակէտի մը դժբաղդ երիտասարդին խօսքերը : Ինքը — Փիլիպ Պաղտատար — թէև դժբաւոր կամքի և բարի նկարագրի տէր մէկը, որ ինքնաշխատութեամբ և ինքնօգնութեամբ կարող եղած է բաւական աղէկ դիրք մը գրաւել, տալիս էր ինքնաբերաբար ծնողքի մը հսկողութեան և կը հաւատար որ ինքը շատ աւելի տարբեր մէկը եղած՝ պիտի ըլլար, եթէ հօր մը

աջակցութեանն զրկուելու դժբախտութիւնը չունենար իւր մատաղ հասակին մէջ: «Ամէն ունեցածս, սխառաստ եմ զոհելու», կ'ըսէր հառաչանքով, «եթէ երբեք կարելի ըլլար անգամ մը ես անոնց խնամքին ու սիրոյն արժանանալ»: Անտարակոյս եմ թէ ծնողքի մը բոլոր բարի ջանքերը ապարդիւն պիտի ըլլան մեծ մասամբ, եթէ զաւակ մը հակամէտ չէ անոնցմէ օգտուելու. բայց եթէ ուշիմ մէկը ձեռքէն եկածը ի դորձ դնէ իւր ծնողաց բարի ու շինիչ խրատներու համեմատ չարժեքու, անոր համար աւելի յոյս կայ փոփոխութեան օգնական ապագայի մը քան անոր որ կը լսէ ու չի կատարեր: Զաւակ մը պարտաւոր չէ հնազանդելու իւր ծնողաց ամէն խօսքերուն, եթէ երբեք անոնք զինքը դէժ ճամբաներ անաշնորհելու կը ծառայեն: Եւ իր այս ընթացքը գովելի է: Սակայն իմ խօսքս մտնաւորապէս այն կարգի ծնողաց վրայ է որ ճշմարտապէս փափաքող են իրենց զաւակաց բարի անուն մը ունենալուն և լաւ գիրք մը գրաւելուն: Զեմ կարծեր և չեմ կրնար հաւատալ թէ իր զաւակները իրապէս սիրող և անոնց բարեխառութեան համար խորհող ու գործող ծնողք մը պիտի կամին գիտակցաբար անոր անբարեկեցիկ վիճակը: Հօր մը խնամք, որչափ ալ կծու թուի մեզ, տակաւին կը նմանի գեղի մը, որ թէ և լեղի, սակայն կը ծառայէ մեր ֆիզիքական ապաքինման: Հաւանական է թէ ճշմարիտ ծնողքներ որք իրենց զաւակաց վրայ կը գուրգուրան՝ սխալին իրենց տուած խրատներուն անսակին և զանոնք ի դորձ դնելու ուղղութեան մէջ, եւ իրենց թելադրութիւնները և կամ քննած ճամբան իրենց օգտին նպատակելու տեղ աւելի ծառայեն իրենց անկման: Սակայն խնդիր համար բացարձակապէս անկարելի է հաւատալ և մինչև իսկ անվայել է ենթադրել թէ այսպիսի ծնողքի մը սիրտը իսկապէս չար է: Կարելի չէ ինձ թուել այժմ՝ բոլոր այն պարագաները և ջանալ տպացուցանել թէ ինչպէս անչափահաս մէկը ոչ թէ մշակն ֆիզիքապէս այլ միտքով ու հոգով ենթակայ է սխալ ըմբռնելու իւր ծնողաց գործունէութեան բոլոր ուղին: Նա մանաւանդ կ'ուզեմ շեշտել սակեւ թէ ճշմարիտ ծնողները իրենց զաւակին բարեխառութեան համար խորհող, ազօթող և գործող են, վստահելի և հաւատարիմ բարեկամ, ամէն պարագայի տակ պատրաստ անձնաւորաբար զոհելու ամէն բան իրենց օգտին համար: Ո՞վ կրնայ չափել ծնողաց սիրոյն մեծութիւնը և սահմանել անոր անձնականութիւնը: Կեանքի մէջ պատահած չեն միթէ այնպիսի սրբաբաններ, երբ քու անկողն նկատած բարեկամներուդ ամէնքը «կը ցաւինք բայց

բան մը չենք կրնար ընել» բռնով՝ մէկդի քաշուած են, բայց քու ծնողքդ հակառակ քու իրենց դէմ ցոյց տուած ապերախտ ու անաւարտ ոգւոյդ՝ քու անմիջական օգնութեանդ հասած են: Միթէ չե՞ս յիշեր առեւն մը, որ քու պէսպէս հոգերուդ, վիշտերուդ և նեղութիւններուդ մէջ երբեմն հոգիովդ սիրած, մարմնովդ ու միտքովդ յարած բարեկամներդ, որոց լոկ մէկ քաջակերական խօսքը թերեւս պիտի վերակենդանացնէր զքեզ՝ անտեսած են քու վիճակդ, «Մենք ալ մեր ցաւերը ունինք» ըսելով: Սակայն քու ծնողքդ սիրայօժար իւր հոգերուն հետ մէկտեղ քու բնույթ տարած է: Միթէ եղած չէ՞ ժամանակ մը, երբ քու աղէկ օրուան բարեկամներդ փոխանակ կարեկցելու քեզ աւելի արհամարհանօք նայած են քեզ և տեսակ տեսակ անխաջել ու լիւր անախանքով քու անունդ ու պատիւդ արատաւորած՝ ընկերութեան մէջ. բայց քու ծնողքդ, գիտնալով հանգերձ թէ դուն արժանի ես կրելու քու անխոհեմ ու սխալ ընթացքիդ պատիւը, իսկոյն մօտեցած են քեզ գործովագլուխ ու ներդառնալ սիրով՝ և իրենց աջը կարկառած քեզ քու ինկած վիճակէդ վերջնելու համար: Միթէ կարելի է որ ճշմարիտ ծնողք մը իւր զաւակին թշուառութեան փափաքի: Միթէ զաւակի մը ունէ անսակեւ տիւ անբարեկեցիկ վիճակ մը ունենալը հոգ ու վիշտ չի պատճառեր ծնողքի մը, նա մանաւանդ այնպիսի ծնողքի մը՝ որ իւր ամբողջ խորհուրդը կեդրոնացուցած է իւր զաւակին բարեխառութեան վրայ և որուն աղէկութիւնը, պատիւը իւր կեանքի գործունէութեան փառաց պատիւը և սրտին գոհացումն է: Ինձի կ'երեւի թէ եթէ զաւակ մը համեստաբար իւր ծնողաց խրատներուն համեմատ քաշէ մեծ մասամբ, դերձ պիտի մնայ զանազան տեսակ չարիքներէ՝ որոց մէջ ինչպէս խիստ ենթակայ է անտիրձ մը: Ծնողք մը ունէ պատճառ չունի իւր զաւակին վրայ դէժ խորհելու, քանի որ իւր գիրքը աղէկ թէ դէժ անմիջական և սերտ կապակցութիւն ունի իրենին հետ և կ'աղգէ ուղղակի կամ անուղղակի իւր ցաւոց և երջանիւթեան: Ուստի այն զաւակը որ անուրիշ է իր պարտականութեանց մէջ և գիտակցաբար կը վիրաւորէ իւր ծնողաց փափուկ սիրտը՝ կը մեղանչէ իւր անձին դէմ, արտաքին մ'է մարդկային ընկերութեան, անպատուաբար Աստուծոյ եկեղեցւոյն և անարժան անոր սիրոյն ու չորհրաց: Արդեօք ինչպէս կարելի է համոզուել որ Բրիտանիայի զաւակ մը որ պէտք եղած սէրը չունի և չի ցուցներ գործնականապէս իւր մարմնաւոր ծնողաց, չի յարգեր ու չի պատուեր զանոնք երախտապէս սիրտով՝ կարող պիտի ըլլայ յարգել ու

պատուել մեր անտեսանելի Հայրը, որ երկինքն է, Ձի խորհրդ մեր անձերը: Գնահատենք մեր ծնողաց մեզ համար տուած աշխատութիւնները, և գործնականապէս ցոյց տանք թէ մեզ համար երջանիկ պարտականութիւն մը կը համարինք իրենց հանդիստը փնտռել ամէն կերպով: Թերեւս զժուար բան մը չէ մատնանիշ ընել ծնողքներ, որք փոխանակ իրենց զաւակաց ցաւերը մեղմացնելու, աւելի պատճառ կ'ըլլան վշտացնելու անոնց սիրտերը: Սակայն նոյնիսկ իրենց այս ծուռ ընթացքը ապացոյց մը պէտք չէ նկատենք անոնց անգթութեան: Շատ հաւանական է թէ իրենց նպատակը բարի ու սիրտը մաքուր է: Ամէն պարագայի տակ զաւակ մը պարտաւոր է յարգել իւր ծնողքը, ի՞նչ դիրքի և ի՞նչ վիճակի մէջ ալ գտնուին անոնք: Եթէ երեք անոնք ժամանակին իրենց ծերութեան և բնութեան բերմամբ խիստ կը վարուին, հոգ ու նեղութիւն կը պատճառեն, տակաւին մեզի կը վայէ որ մենք մեր ստացած կրթութեան համեմատ քաղաքավարութեամբ վարուինք իրենց հետ, հնազանդութեամբ և սիրով տանինք իրենց բեռը: Գիտնալու ենք թէ անոնք մեզմէ շատ աւելի փորձառու են դէթ իրենց շրջանակին մէջ գտնուած բաներուն: Ուստի օգտուինք անոնց փորձառութիւնէն, սիրաշահինք անոնց սիրտերը և բարի կամեցողութիւնը, գործնականապէս ցոյց տալով հնազանդ ոգի մը և երախտապարտ սիրտ մը: Յիրաւի կան ծնողներ որ դժբաղդաբար խիստ թերի գտնուած են իրենց ծնողական պարտականութեանց մէջ: Այսպիսիք փոխանակ իրենց կեանքով բարի օրինակ ըլլալու պրոտորած են իրենց զաւակներուն միտքը, աղտոտած անոնց սիրտը և սեյտեցած անոնց հոգին: Ծնողքներ, մասնաւորապէս հայրեր, որ կըրնոյն օգտակար դաս մը տալ իրենց զաւակաց՝ առաջնորդած են զանոնք աստիճանաբար դէշ ունակութեանց իրենց անհոգ ու անպատուաբեր կեանքով: Գիտեմ, կան հայրեր որ շատ խիստ ու բժախնդիր են, և թերեւս անկարող իրենց զօրաւոր սէրը վայելուչ կերպով արտայայտել: Սակայն միւս կողմանէ կան ծնողքներ որ աւելի կ'ընտրեն մեռնիլ քան տեսնել որ իրենց զաւակները անպատուաբեր ընթացք ունին: Կան ծնողքներ որ մեծ հաճոյք մը վառք ու պարծանք կ'ըլլան տեսնելով որ իրենց զաւակները մարդոց ու Աստուծոյ Եկեղեցւոյն օգտակար ու պատուաբեր անդամներ կ'ընեն: Կան ծնողքներ որ իրենց զաւակներուն նիւթական գանձեր դիզելէ աւելի կը տեսնան անոնց հոգեւորապէս ու բարոյացիչ հարուստ վիճակ մը ունենալը: Այսպիսի ծնողքի մը համար ամէն

բանէ աւելի փափաքելի է տեսնել որ իւր զաւակը ջերմեամբ, արդարապէս և հոգեւորապէս կենդանի անհատ մը ըլլալու փափաքը ունի: Եւ այս տեսակ բարձր ու աղնիւ դադափառներով տոգորուած ծնողքի մը համար աւելի նախընտրելի է տեսնել որ իւր զաւակը մարմնաւորապէս բաժնուած է իրմէ քան թէ իւր անպարկեշտ կեանքով անբուժելի վէրք մը դարձած իւր սրտին: Ուստի փափաքելի չէ՞ միթէ որ զաւակ մը ջանայ ու աշխատի այնպիսի կեանք մը ունենալ որ ծառայէ իւր ծնողաց նիւթական ու հոգեւոր երջանկութիւնը աւելցնելու՝ մանաւանդ անոր աղէոր հասակին մէջ: Միթէ իրաւացի չէ՞ սպասել որ զաւակ մը ամէն պարագայի տակ, ո՛ւր ալ գտնուի, երախտապարտ սիրտ մը կըրէ հանդէպ իւր ծնողաց, որ աշխատած են երկար ժամանակ իւր նիւթական ու հոգեւոր պէտքերը հայթայթելու: Շատեր չեն կարող գնահատել իրենց ծնողաց արժանիքը և կարեւորութիւնը մինչև որ պարտաւոր ընկնեն ստիպուելու անոնցմէ բաժնուիլ: Որք մը, որչափ որ այսինչ և կամ այնինչ բարի անձնաւորութեանց և կամ հաստատութեանց խոնամքը վայելէ, տակաւին զուրկ է այն անձնաւորութիւնէր հոգածութիւնէն, սիրալիր ընդունելութիւնէն և ազանով պաշտպանութիւնէն, զորս միայն ճշմարիտ հայր մը և մայր մը կրնան տալ: Ուստի թող մեր լաւագոյն որոշումներուն առաջինը ըլլայ աւելի սրել մեր ծնողքը անկեղծօրէն, աւելի փափաք ունենալ աշխատելու անոնց նիւթական և հոգեւոր երջանկութեան նպաստել, աւելի հակումէն հնազանդ ոգի մը ցուցնելու, աւելի յօժար երախտապէս ու վառ սիրտ մը կրելու հանդէպ իրենց անձնաւորութիւնը աշխատութեանց և աւելի տրամադիր հաւատարմաբար և խղճահարօրէն կատարելու սա մեծ ու կարեւոր Աստուածային պատուէրը. «Պատուէ քու հայրդ ու մայրդ», որ քու օրերդ երկար ըլլան ան երկրին վրայ, զոր քու Տէր Աստուածդ կու տայ քեզի» Անձնուէր բարեկամդ Նիւ-Եորք

Ա. Կ. ՊՕՏՈՒՆՅԱՆ

ԸՆՏԱՆՆԻՍՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Ծնող պարբեր իրենց զաւակաց ընկերական զօլաւայրէն հսկել Ընկերական միջավայրը նկարագրելի կազմութեան ազդող ամենամեծ զօրութիւններէն մին է: Սակայն կը ցաւինք որ սովորաբար մեր ժողովուրդին մէջ այս կէտին պէտք եղած կարեւորութիւնը չորուիր: Թէ՛ ծնողը և թէ՛ ուսուցիչները մատուց սերունդին ընկերական միջավայրը պէտք կ'ընեն չափ չեն դիտել և այդ պատճառաւ աղայք դեռ շատ կանուխէն չար ազդեցութեանց ենթարկուե-

լով կ'աւարտւին, անոնց ամենալաւ յատկութիւններն ու բարի միտումները կը խեղդուին և անոնք ապագային չեն կրնար փայլիլ իբրեւ աշխիւ ու օգտակար տղայք ու աղջիկներ։ Մեր մէջ ընդհանրացած վատ սովորութիւն մ'է, տղաքը դրացիներու տունը դրկել կամ անխնամ փողոցները ձգել։ Առ համարակ մայրեր կառավարել չգիտնալուն և տղայոց պատճառած ծանձրոյթէն ազատ ըլլալու համար զանոնք սանձարձակ կը թողուն իրենց կամքին։ Եւ այսպէս տղայք ժամերով և երբեմն ալ օրերով կը կորսուին։ Մեր երկրին մէջ շատ մը ծնողաց առջև փոքր տղայք ու փողոցի շուները հոմախիշ առարկաներ են։ Յաճախ երբ փողոցի մը մէջ քննի մը շուն կը տեսնէ մարդ, անկին ալ ութը տասը հատ փոքր տղայք ու աղջիկներ կը տեսնէ որոնք թափառական կը չըլլալը, որոնք ամբողջ օրով են ամբողջ ցուրտին և այլ հազարումէկ վտանգներու ենթարկուելով փողոցներու անկիւնները կը դեղերին, բաւ է որ մայրիկ խաթունը աղոց հոգէն ու ծանձրոյթէն ազատ կ'ելլէ ու կը մոռնէ, խաղաղ ու անվրդով կը դործէ։ այցելութիւններ կու տայ ու կ'ընդունի։ Երանի թէ՛ տղայոց կրելիք վտանգն միայն այսչափ ըլլար։ աւելի ցաւալին կայ։ Երբեմն անոնք փողոցներու մէջ չար ընկերներէ այնպիսի թուհաւոր ազգեցութիւններ կը կրեն որ դաստիարակութեան ամբողջ ճիգերով զանոնք արմատախիլ ընել անկարելի կ'ըլլայ։ Այսպէս ամէն օր մեր շուրջը մանուկներու աշխարհ մը կայ որ աղտեղի խօսքերով և անկիրթ վարմունքներով կը մոռնին, գուրդուրանք ու համարանք չեն վայելեր, չար ու դայթակղեցուցիչ ընկերներով կը քաջըջուին տարուրէր։ Արդեօք ի՞նչ պիտի ըլլայ այս տղայոց ապագան։ Յուսախաբութիւն, անկում և թշուառութիւն։ Դպրոցի տնրիքը կու գայ։ աղան դպրոց կը դրկուի։ լայց ծնողը կը խորհին թէ՛ ա'լ ընկիւք մը չունին, իրենց պարտականութիւնը կատարած են, և տղուն պատասխանատուութիւնը ա'լ ուսուցչին վրայ է։ Նաև կը խորհին թէ՛ տղայք դպրոցի մէջ բարոյական վտանգներէ դերժ են։ Սակայն կ'ըսենք թէ՛ այն ծնողք որ իրենց զաւակները դպրոց դրկուի իրենց պարտականութիւնը լիւրջ կատարած կը խորհին՝ բացարձակապէս կը սխալին։ Անոնք որ իրենց զաւակներուն դաստիարակութեան համար միայն ուսուցչի պատասխանատու կը ճանչնան չի տակ չեն խորհիր։ զարձեռով, այն հայրեր ու մայրեր որ իրենց զաւակները դպրոց դրկուի անոնց նկարագրը ապահովադրած կ'ըզան՝ օր մը յիշատակաւ պիտի ըլլան։ Դպրոցը տղայոց առջև փորձու-

թիւններու հոր ասպարէզ մը կը բանայ, ուր տարբեր ընտանիքներէ եկած, տարբեր կրթութեան, տարբեր նկարագրի, տարբեր զգացումի և գաղափարի տէր տղայք կը դասուին։ Հոն կան բարի ու հեղաբարոյ տղայք, միեւնոյն ատեն կը գտնուին ուրուամ, չիացած ու անկիրթ չարածճիներ ալ, և տղայք՝ միշտ իրարու հետ չիման մէջ ըլլալով անդադար կը փոխուին, մտաւոր ու բարոյական յեղաշրջումներ կը կրեն և երբեմն ընտանիքի մէջ ցանուած լաւ սերմերը լոյսորովին կը ջնջուին զրպրոցական չար ընկերներու ազդեցութեամբ, և յաճախ տղայք դպրոցի սեմը կը թողուն խեղճ ու աղքատ նկարագրով։ Ուստի ծնողք միշտ անոնց վրայ հսկելու են թէ՛ դպրոցը և թէ՛ փողոցը, թէ՛ տունը և թէ՛ հեռու երկիր։ Ուղղակի և անուղղակի կերպով հասկնալու են անոնց յարաբերութիւնները, խօսակցութիւնները, միտումներն ու շարժումները։

Յիշ վերջը սղան կը թեւակոխէ պատանեկան և հետզհետէ երիտասարդական հասակը, որ ատեն վտանգները ա'լ աւելի կը շատնան, ինչու որ մարդն աւելի ազատ ու ռնկալի կը գտնուի, և այդ հասակին մէջ երեւակայութիւնը, զգացումներն ու կիրքերը աւելի զգուհալ վիճակի մը մէջ կը գտնուին, և հետեւաբար մեղքի օժապտոյտ չաւիղները կը բազմանան, մոլութիւնները իրենց հմայքն ու հրապոյրը կը բազմապատկեն։ Յարգելի ծնողք, ձեր զաւակներու կեանքին ոչ մէկ չըջանալ ապահով է առանց ձեր ընկերակցութեան ու առաջնորդութեան։ Կեանքի ամէն մէկ չըջանալ իրեն յատուկ փորձանքն ու մոլութիւնները ունի։ Եթէ կեանքի այս չըջանալը ծնողական խնամքուն վարչութեամբ մը չեն զապուած, երբ ընտանեկան սիրտի յարաբերութեամբ մը չեն հրապուրուած՝ դիտցէք թէ՛ շատ չանցած թեթեւ ճնշում մը, ողորկ փորձանք մը, չար ընկերակցութիւն մը ձեր զաւակները պիտի խլէ ընտանեկան ծոցէն և անոնք թափառիկ թուհուներու հման թողով իրենց մայրենի բոցն, պիտի թռչին, պիտի հեռանան և աշխարհի աղտեղութեանց մէջ խեղդամահ պիտի ըլլան։ Քանի՞ քանի՞ ծնողք այսպէս ի մեծ ողբ ու կոծ կորսնցուցած են իրենց վառարանի մի միակ յոյսն։ Քանի՞ քանի՞ երջանակ ընտանիքներ այս կերպով լուծուած ու քայքայուած են։ Երազ՝ կամ երեւակայութիւն չէ որ կը պատկերացնեմ ձեր առջև, այլ տխուր ճշմարտութիւն մը որուն գործնական տխուր օրինակները միշտ կը տեսնենք մեր շուրջը։ Անոնք որ մեծ քաղաքներու մէջ կը բնակին՝ այս չարիքը աւելի լաւ կը տեսնեն։ Ամէն քաղաքի մարդ կը

պատահի խոսմբ խոսմբ աղջիկներու ու տղայոց ուրոնք թափուր ու թափառիկ, մեծ եռանդով ու յափշտակութեամբ, կը խօսակցին, կը խնդան փողոցի անկիւնները, զբօսավայրերու մէջ, զբացիին գաղանի սենեակներուն ու թաղին ծածուկ խորշերուն մէջ սիրոյ յարաբերութիւններ կը հաստատեն, ապականութեան սերմեր կը ցանեն, որոգայթներ կը լարեն իրենց կեանքն ու պատիւը ջախջախելու համար: Ո՞վ է ասոնց համար պատասխանատուն: Ո՞վ է յանցաւորը: Ո՞վ է մեղադրելին: Դուք հայրեր ու մայրեր, դուք անհոգ ու անգութ ծնողք, դուք էք յանցաւորը, դուք էք մեղադրելին, դուք էք դատաւարակին: Կը խնդրեմ, մի ցաւիք, ու ընտանեւոր խօսինք:

(Շարահալէի)

ՆՈՒՐԻՅԱ Ս. ԳԱՒԻԹԵԱՆ

ԺՈՂՈՎԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Որչափ որ հարկաւոր է քարոզչի մը քարոզել գիտնալ(*), ուսուցչի մը ուսուցանել և բժշկի մը ակտերու և դեղերու հմանալ, նոյնչափ անհրաժեշտ է ժողովականի մը իր յարաբերութիւնը բնական: Կը սիրենք լսել այլ կրօններու և դիտութեանց վրայ, սակայն հին և նոր կրօնները մանրակրկիտ զննել և ուսանիլ, իսկ մերինը անգիտանալ, դիտական և փիլիսոփայական չինիչ ճանաչել, իսկ ժողովականութեան վրայ բան չի լսել, պիտի չի նմանէր լուսինը քննելու ատեն երկիրը անտեսելուն, օտարներու ծանօթանալով մեր ազգականները անտես ընելուն, Հատիններէն ուսանելով մեր լեզուին անհմուտ մնալուն, այլոց թերութիւնները մի առ մի նկատելով մերինին աչք դոցելուն: Այսպէս կարօտն ու պարտականութիւնը կ'ստիպեն զմեզ գէթ համառօտ գաղափար մը անել թէ ի՞նչ է ժողովականութիւնը, իր ծագումովը և վարչական ու վարդապետական բնութեամբը: Եւ նախ սկսինք վիճակագրականով մը որ 1904ի և 1905ի կը վերաբերի: Ժողովական եկեղեցիներ ու կայաններ 15,570, Ժողովական եկեղեցւոյ անդամներ 1,419,081, Կիրակնօրեայ դպրոցի աշակերտներ 1,669,442, Գողթններ (ի բաց առեալ Անգղիա և Ուէլլ) 65, Աստուածաբանական ձեռնարանք (ի բաց առեալ Անգղիա և Ուէլլ) 23:

Ամերիկայի մեծահամբաւ Անտուրը, Նիւ Հէյվըն, Հարթֆըրտ, Ապըրլին և Շիդալօի ձեռնարան-

(*) Այս յօդուածը 1906 Մայ. 31ին Խարբերելի Աստուածաբանական ձեռնարանի աւարտական ճառն է, որու հրատարակութիւնը այս տարուան յետաձգուեցաւ:

ները Ժողովական են: Ժողովականք ունին նաեւ 6 համալսարան, 2 միախնարական և 4 բարեխրական ընկերութիւններ, և շատ մը օգտաշատ լրատուական, Ֆինիլի, Պիլքրի, Մուտիի և Թորիի նման աշխարհածանօթ աւետարանիչներ և Ուաշինկթըն Կլէտընի, Ֆիլքրի, Ս. Հարիսի, Լ. Սպըթի և Պրէսֆըրտի նման հաշակաւոր անձնաւորութիւններ ժողովական են:

Ժողովականութեան ծագումն ու պատմութիւնը. Ժողովականութիւնը Բողոքականութեան մէկ ճառագիւղն է 339 տարեկան: Ծնաւ յԱնգղիա, սահմանափակուած ըստման Սպառականներու մէջ, որոց համար անկարելի եղաւ համաձայնիլ Պրատական եկեղեցւոյ հետ: Ասոնց հովիւը, սարկաւազը և ուրիշներ մեռան հալածանաց վայրը որ ժողովականութեան որրանը եղած էր, իսկ Հոլանտա՝ անոր ծծմայրը և Ամերիկա և Անգլիա՝ բնականաբար: Առաջին ժողովական եկեղեցին կադմակերպեցաւ 1556ին յԱնգղիա, յետոյ 1620ին յԱմերիկա, «Պանդուխտ Հայրերով»: 1688ին էր միայն որ աղօթարանները սկսան շինուիլ:

Ժողովականք սաստիկ հալածուեցան սկիզբէն: Բայց ընդ Պրատն—Ժողովականութեան հիմնադիր և Գէյմսթրիփի ուսանող—Ժողովական դոքթրինը քարոզելուն համար իր հետեւողներով հանդերձ հաղածուեցաւ: 32 անգամ վտակուեցաւ այնչափ մուրթ աւելի որ կէսօրին իսկ չէր կրնար իր ձեռքը առնել: Շատեր ցրուելով Հոլանտա ապաստանեցան, և ապա մաս մը Ամերիկա գաղթեցին և մաս մ'ալ Անգլիա վերադարձան:

Ժողովականք սկիզբէն ի վեր կը թական, բարեխրական և առաքելական ձեռնարկութեանց ռահվիրաները եղած են: Բողոքականութեան մէջ կադմուած առաքելական առաջին ընկերութիւնը ժողովական էր, որմէ ծնաւ Ամերիկեան Պրատը Կրնայ իրաւամբ ըսուիլ թէ Հոլանտայէ Ամերիկա գաղթելուն նպատակներէն մին էր անհաւատները աւետարանել և չէ թէ միայն անկախ եկեղեցի կազմել:

Ժողովականութեան պահանջը իմէ իրաւասութիւնը. Ժողովականութեան պահանջը գրեթէ սա եղբի է սկիզբէն ի վեր, այն է ընդունիլ գիթիստոս իւր գլուխ և զԱւետարանն իւր կանոն հաւատքի, գործքի և եկեղեցական վարչութեան: Այսինքն պարզապէս Աւետարանական ընել, անանկ որ իւրաքանչիւր եկեղեցի եղբայրակցութիւն մ'է իր գլխուն, Գիթատոսի, պատասխանատու: Աւետարանի ուղեղն հաւմեմատ ինք անօրինակ է իր բոլոր եկեղեցական գործառնութիւնները, բողոքելով ամէն կերպ հոգեւոր միջամտութիւններու գէմ: Հովիւն անգամ

եկեղեցիէն անհերձ է իր հեղինակութիւնը՝ չկըրնալով իշխանութիւն բանեցնել եկեղեցիին վրայ, և այնչափ ատեն պաշտօնավարել ցորչափ ան կարտօնէ։ Եկեղեցւոյ մէջ մի անդամ հաւասար իրաւունք և արտօնութիւն ունենալու է։ Եկեղեցիներուն փոխադարձ վերաբերումը ըլլալու է համերաշխ, նաև կարեկցական և թեկադրական ըստ Առաքելական եկեղեցիներու դրութեան։

Հստակեցաւ թէ Ժողովական դրութիւնը Աւետարանական եղբայրակցութիւն մ'է, և այս մասին կը տարբերի Երիցականութենէ և Եպիսկոպոսականութենէ։ Քանզի Աւետարանները, Գործոցը և Թուղթերը յաւէտ եկեղեցւոյ Ժողովական դրութիւն մը կը ներկայացնեն։ Թուղթերուն մէջ եկեղեցի բառը 50 անգամ գործածուած է Ժողովական նշանակութեամբ։ Քրիստոսի այս նկատմամբ ըսածները (Մատ. ԻԳ. 1-12, ԺԲ. 15-18, Ի. 1-16, Յով. ԺԳ. 1-20, ԺԷ. 1-26)։ Առաքելոց վարչութիւնը և Եկեղեցիներուն փոխադարձ վերաբերումը Ժողովականութիւնը կը վաւերացնեն (Գոր. Ա. 15-16, Դ. 32-34, Զ. 1-6, ԺԵ. 12-22 «Ժողովաբար եկեղեցի» են)։ Արդի սրբազրեալ թարգմանութիւններ նպաստեցին սոյն դրութեան ի յայտ բերելով ձէյմս թագաւորի Եպիսկոպոսական թարգմանիչներու թերութիւնները, որք Եպիսկոպոսականութիւն հաստատող բառեր գործածեցին, ընալիրը շատ անգամ թարգմանելով «Յեռաբար» (to ordain) փոխան «Դրել» կամ «Դրել» (to appoint, to set), և շատ անգամ «Կարգել» փոխան «Կարգել»։ Հետևաբար եկեղեցին հաւատացելոց մարմին մը կամ ընկերութիւն մ'է որք միացած են ուխտով Տէրոջ և իրարու հետ։

Վարչութիւն. Ժողովական վարչութիւնն ալ Աւետարանական է և շատ պարզ։ Պաշտօնականներն են միայն երէց կամ հովիւ և սարկաւազ, որք Եկեղեցիէն ընտրուած հոգաբարձուներու և յանձնաժողովներու հետ կը գործեն եկեղեցիէն արուած արտօնութեան համեմատ։ Ասոնք ամէնը կը ճանչնան զՔրիստոս իբր զլուս և գերագոյն վարիչ Եկեղեցւոյ։ Ասոնք կը ծառայեն եկեղեցիին, ոչ թէ կ'իշխեն, իսկ արտաքին և մասնաւոր կարգ մը խնդիրներ եկղցին. միութեան Ժողովներով կը կարգադրուին։

Եկղցին. միութեան Ժողովներ սկիզբէն ի վեր մեծ դեր կատարած են եկեղեցիներու վարչութեան մէջ։ Սակայն միշտ թեկադրական և համակրական ողիով։ Աս ալ միայն այն ատեն, երբ տեղական եկեղեցի մը մասնաւորապէս կը դիմէ, և աջակցութիւն կը հայցէ, լուծելու իր դժուարութիւնները,

ըլլայ վարդապետական, ըլլայ վարչական։ Այս համաժողովներուն մէջ կ'որոշուին ընդհանրապէս եկեղեցիներ կազմակերպել, հովիւ ձեռնադրել, հաւատալիք և դաւանանք պատրաստել, որպէս զի եկեղեցիներու մէջ ներդաշնակութիւն և համակրանք գոյանայ, նաև կը խորհրդակցին ներքին և արտաքին առաքելութեանց վրայ, թէ ինչպէս տարածելու է Տէրոջը Աւետարանը։ Այս Ժողովները վարչական և վարդապետական կարգ մը խնդիրներու աւելի հիմնական, կանոնաւոր և որոշ ձև տուին, աւելի խորունկ քննելով Աւետարանը, և Եկեղեցին միշտ Աւետարանական ընել ջանալով։

Այս Ժողովներուն արդիւնքն են Ուէսթմինսթըրի, Սէվոյի և Պոսթընի հանգանակները։ Վերջինը տեղի ունեցաւ 1880ին որ ընտրեց վարուն էն կարող 23 Ժողովական աստուածաբանները, որպէս զի Աւետարանական և փորձառական լման Հասարակ մը պատրաստեն, որք կատարեցին ալ 3 տարիէն։

Գործառնութիւնը. Միշտ եկեղեցին կ'ընտրէ իր վարիչ անդամները յատուկ կանոնի մը համաձայն, հովիւէն սկսելով մինչև յետին յանձնաժողովի անդամը։ Ընտրութեանց ամանց կրնան մասնակցել ոչ անդամներ և եկեղեցւոյ անգամ եղող քոյրեր։ Ընտրութիւնները քուէտուներուն 3/4-ով վաւերական կը սեպուին։ Ընտրութեանց և պաշտօնավարութեան յատուկ կանոնադրեր պատրաստուած են։ Ասոնց մէջ Ամերիկեան և Կիլիկիոյ Ժողովական եկեղեցիներուն պատրաստածները լաւագոյններն են։ Ասոնք եկեղեցի կազմակերպելու, արթնաբարձներ նուիրելու, հովիւ հրաւիրելու, ձեռնադրելու և հրաժարեցնելու, եկեղեցւոյ յանձնախումբերը ընտրելու, անդամներ ընդունելու, ձգելու, փոխադրելու, կրթանք տալու, պաշտամանց թիւն ու եղանակը որոշելու, դժուարակնճիւ խնդիրները եկղցկ. միութեան ներկայացնելու, են. խնդիրներու մասին հրահանգներ կը պարունակեն։ Հոգեւոր պաշտամունքները Ժողովականութեան սկիզբէն ի վեր գրեթէ նոյն և առաքելական պահուած են։ Ինչպէս աղօթաժողովներ, մեկնութիւններ և երգեցողութիւններ արդի եղանակաւ։

Վարդապետութիւնը. Բաւ է այս մասին համառոտաբար յիշել Պոսթընի հանգանակը զոր վերոյիշեալ աստուածաբանք ներկայացուցին իրենց ստորագրութիւններով, և որ զուտ Աւետարանական է և եկեղեցիներու մեծամասնութեան ընդունուած։

1. Մենք Ժողովականներս կը հաւատանք ի մի Աստուած, Հայրն Ամենակալ, Սրբիչ տիեզերաց

և աներեւութից, ի մի Տէր Յիսուս Քրիստոս, ծննդաւ Աստուծոյ և յեւթիկէն Հօր, և ի մի Աբ. Հոգին, ատարեալ ի Հօրէ և յորդոյ: 2. Աստուծոյ Հայրական նախախնամութեան, մարդու ազատականութեան, և մեղքին արարածի գործ ըլլալուն: 3. Թէ մարդս Աստուծոյ պատկերովը ստեղծուեցաւ, նախածնողք ինչպիսի իրենց սերունդովը Աստուծոյ օտարացան, և չեն կրնար փրկուիլ առանց Աստուծոյ փրկարար շնորհքին: 4. Թէ Աստուծոյ կ'ողջէ որ բոլոր մարդիկ փրկուին: Սոյն նպատակաւ ինքզինք յայտնեց Բնութիւնով, նախախնամութիւնով, խղճերով, յայտնութիւններով, և ի լրումն ժամանակի իր Միածնովը: 5. Թէ Աբ. Գրքեր աստուածային յայտնութեանց արձանագրութիւններն են փրկագործութեան համար, թէ գրքուեցան Աբ. Հոգիին մասնաւոր առաջնորդութեամբ, և կարող են իմաստուն ընել զմարդ հոգ. փրկութեան համար և կը կաղմնեն հեղինակական կանոն մը հոգեւոր և բարոյական վարուից: 6. Կը հաւատանք Աստուծոյ անհուն սիրոյն, որով մարդացաւ, երկու բնութիւն ունեցող մի անձ ըլլալով, փորձուեցաւ (նման ալոյց, սակայն առանց մեղքի), չարչարուեցաւ, մեղաւ, յարեաւ, և համարձաւ, ու այսպէս կատարեալ Փրկիչ եղաւ: 7. Թէ Յիսուս Քրիստոս իր միջնորդելով և Աբ. Հոգին խրկելովը կը շարունակէ փրկագործութիւնը: 8. Թէ հաւատացեալք՝ Աբ. Հոգիով վերստին ծնած՝ կ'աճին սրբութեան մէջ, ճշմարտութեան հաղանդելով, Քրիստոսի ընկերակցութեամբ, Աբ. Հոգիի ներքնակութեամբ, և Աստուծոյ պաշտպանութեամբ: 9. Թէ սր. կեանքը փրկարար հաւատքի պտուղն է, թէ Յիսուս եկաւ Աստուծոյ թաղաւորութիւնը հաստատել մարդոց մէջ, և թէ բոլոր հաւատացեալները իրեն կը պատկանին: 10. Թէ եկեղեցիներ Աբ. Գրոց համաձայն իրարու հետ ընկերակցելով կրնան իւրաքանչիւրը իրեն կանոնադիրն ու հանգանակը պատրաստել, և հաւատարիմ գտնուիլ աշխարհը աւետարանելու պարտականութեան մէջ: 11. Թէ Կիւրակէն Աբ. Օրն է հանգստեան և պաշտման, թէ երկու Խորհուրդ կայ. Միջոց-Բիւն՝ ի նշան մեղքէ մաքրուելուն, Քրիստոսի հետ միանալուն, և Աբ. Հոգւոյն մասնակցելուն, և Հաղորդ-Բիւն՝ ի նշան Քրիստոսի քաւիչ մահուն: 12. Կը հաւատանք Տէր Յիսուս Քրիստոսի փառաւոր երեւման ի միւսանպատ դաւառեան, մեռելոց յարութեան, վերջին դատաստանի և յաւիտեանական պատժի ու կեանքի:»

Ամէն ոք կրնայ եկեղեցւոյ հետ միանալ հոգեւոր նոր և մաքուր կեանք ցուցնելով և այս հոն գտնակին ոգին հրապարակաւ դառնալով:

Կարմուճ (Ուրֆա)

Ձ. Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ-Քարդէլ

ՇԵՐԱՄԱՐՈՒԹՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

Ժամանակէ մը ի վեր չերամարտածութեան Քրիստոնէի մը համար օրինաւոր կամ ապօրէն ըլլալուն խնդիրը կը յուղուի Աւետիքի սրահակներուն մէջ, Կը անանմ սակայն որ խնդրին բուն էական մասն անտես է անուամբ: Ուստի կ'ուզեմ խիստ համառօտ կերպով զայն լուսաբանել:

Կան կոչումներ, զբաղումներ որոնցմէ անկեղծ մի Քրիստոնեայ խոյս տալու է, որքան շահաբեր ալ ըլլան անոնք: Ծշմարիտ Քրիստոնեան պիտեաւուն, խաղարան, հանրատուն, ևն. չկրնար բանեցնել. աս յայտնի է: Կան ասոնց նման ուրիշ կոչումներ, որ խիստ սահուն, լպրծուն ասպարէզ մը ունին, որմէ ճշմարիտ Քրիստոնեան խոյս տալու է, շահի և վաստակի կարեւորութիւն չընծայելով: Սակայն չերամարտածութիւնը այս դասակարգէն չէ: Սա երկրադարձութեան մի կարեւոր ճիւղն է, և երկրադարձութիւնը զբախտէն մեղի ինկած ժառանգութեանց մին է:

Արդ չերամարտածութեան համեստ մի զբաղում ըլլալուն ոչ ոք առարկէն յայտնի ըլլալն ստուգելէ ետե կայ և կը մնայ թէ Քրիստոնեան ի՞նչ կերպով պիտի հետեի այդ կոչման, և ի՞նչպէս պիտի շահագործէ զայն: Քրիստոնեան պիտի բռնէ, ևս չերամարտած եմ, սակայն Քրիստոնեայ, հաւատացեալ չերամարտած, և ըստ այնմ պէտք է վարուի այն մի քանի ամսուան մէջ, երբ իր պաշտօնի կիրառման կը հետեի: Եւ միթէ այսպէս չէ՞ բոլոր ուրիշ կոչմանց և արհեստներու նկատմամբ ալ: Հաւատացեալ ուսուցիչը, քարոզիչը, բժիշկը, փաստաբանը, գերծակն, հիւան, կոչակարն, պէտք է միւս իր արհեստակիցներէն մեծապէս տարբերի, որոնք լսկ անուանով Քրիստոնեայ են: Նոյնը իմա չերամարտածին համար: Սա պէտք է միշտ յիշէ թէ ինք հաւատացեալ չերամարտած մ'է:

Տասն տարիէ աւելի է որ մենք Որբանոցին մէջ 6-7 տուի չերամի հունտ կը բանանք, և ոչ մենք և ոչ մեր գործաւորներն երբեք զրկուած ենք Աբ. Օրուման հոգ. օրհնութիւններէն: Ընդհանրապէս չերամարտածութեան պատճառաւ մեր գործաւորներն, առաջին անգամ ըլլալով, Աւետարանի ձայն լսած են ու ոմանք կ'օրհնեն իսկ այն օրը, որ զիրենք հոս չերամ լսնելու առաջնորդեց, ուր իրենք լոյս ու կեանք իսկ ստացան: Աւելին կայ. մեր գործաւորներ յօժարակամ կը մասնակցէին երեկոյեան առօրեայ Աբ. Գրոց դասին և աղօթից: Ուր կամք կայ, հոն ճար ու ճարակ կը գտնուի: Ինչպէս որ հաւատացեալ մը չարաթ օրուքնէ կիրակիի պատրաստութիւններն կ'ընէ, նոյնպէս Քրիստոնեայ

ኒ ፔ ፑ ት ኒ

տաւոր կիցըրններու մէջ, և պատճառը կը վերադրուի Աղեքսանդրիայէ մեկնած առաքանտոնաւորու, որոնք առողջապահական անօրինութիւններու չին ենթարկուիլ: Իսկ քաղաքներու մէջ ախտախի տարածման պատճառ են ջուրի ճամբաներու և առուակներու անմաքրութիւն, խաններու և պահագոյնի սենեակներու, խոհարարի և նստարանային խանութներու անմաքրութիւն, մուկներու բազմացման նպաստաւոր վիճակներ, մեռեալները կանոնական պահանջումներու համաձայն թաղելու և հակահեխտական պոքոզութիւններու անուշադրութիւն: Ուստի ամէն կողմ հրահանգ զրկուեցաւ խնամով միտ դնել այս զգուշութիւններուն: — Զիննհաս պաշտօնարանը որոշեց որ, երբ նահանգներու մէջ քաղաքի մը բնակիչները 40,000 հոգի ըլլան, շէքերու կառուցման տուրքը 4, պղնձայ թաղապետութիւններուն կողմէ սահմանուած քանակութեան քաւորդն ըլլայ, իսկ երբ 400,000 և աւելի ըլլան բնակիչները, տուրքը ամբողջովին զանձուի: — Իզմիրի մէջ Գօգարեալէ մինչև Նազլը Տէրէ թրամուէյի գիծ մը պիտի հաստատուի թաղապետութեան ձեռամբ, և հասցիքին հարիւրին տասը քաղաքին Իսլամ հիւանդանոցին պիտի յատկացուի: — Գարահիսարի մէջ Արամադդի հոկայ կիսարձան մը գտնուած է, բնականէն մեծ, և զըրկուած է Պրուսայի թանգարանը: Արձանը ուսերէն չափելով 60 հարմէթ լայնք ունի: Գլուխը քիչ մը հակած և դէնդի ձախ դարձած է: Աւելի խիտ և խողովաւոր մազեր ու մօրուք, մազերուն վրայ ժապուէն մը երկու ծայրերը ետեւի կողմը հանգուցուած և ուսերն ի վար կախուած: Գտնուած է նաև ուրիշ արձան մը և նոյն թանգարանը տարուած: Այս երկրորդը կը ներկայացնէ զԱղոյղոն խոհուն դիքի մը մէջ, կոնակը ծառի մը բունին տուած, ձախ սրունքը աջին վրայ նետած և ձախին մասներով գետնին կրթնած: — Գերման հետգէտ Փրոֆ. Վիկանտ Սէօքէի շրջանակին մէջ վաղեմի քաղաքի մը առեւտրակները պեղելու միջոցին շատ կարեւոր պնակիրտներ երևան հանած է: — Սարը Օվայի մէջ, ուր թիֆթիկի այծերը կը ձմեռեն, վոխանցիկ ախտէ բաւական այծեր մեռած են: — Ուրուսում է Հոտէյտայի համար չղիպացմամբ ջուր զտելու մեքենայ բերել և ի մօտայ գտնան գործողութիւններու ձեռնարկել: — Այս տարի Թարսուսի կողմերը ձմեռը սաստիկ եղած է նմանը չտեսնուած կերպով: Քաղաքին մէջ կէս և շրջակայ գիւղերը մէկ և մէկէ աւելի կանդուն ձիւն նոստած է և շատ վնաս տուած: Գանի մը տուն վրած է և անձ մը մեռած: Վրաստաններուն տակ: Մանուսինդ ժողով

վուրդը ուսանելիքի և վառելիքի կատարելով պատ-
րաստութիւնն չունենալով մեծ նեղութիւնն կրած է :

Այլապէս. Անթիկ հեռագրով հաղորդակցութեան
եղանակը Տրէնէի և Բէլէմիշի պաշտօնեաներուն
սորվեցնելու համար երկու ուսուցիչ պիտի բերուին
— Կայս. Անճառական Գանձունն զեաներու վարչու-
թեան գեր տնօրէն ծովային հաղարատեալ Անճեա
պէշ Կլաքո գնաց Տիգրիսի և Յփրատի վրայ բա-
նեցնելու չափնաւ գնելու համար : — Պետական
Խորհուրդը տոկոսի օրինական սակը 7ի իջեցնելու
առաջարկը օգտակար գտաւ թմէն տեսակէտով և
որոշեց ըստ այնմ կատարել գործառնութիւնները :
— Նգինդտոսի Ամերիկեան դաղութիւն տղոց դա-
տիարակութեան համար Մր. Բոքֆէլըր 20,000
ոսկի նուիրեց : — Ֆրանսական կառավարութիւնը
ազատարարի չքաղարմ տուաւ Նաւարանի ճար-
տարապետ Նանքո պէշի շոգենաւակի նաւապետին
և նաւաղներուն, որոնք անցեալ տարի Մեծ Կղզիի
տաջև Ֆրանսական Վաշտա պահականաւի մէկ մա-
կոյիկին նաւաղները ազատած էին ծովէն : — Փետր.
11-20 Սուէդի ջրանցէն 128 նաւ անցած է և 3,
280,000 ֆրանք հասցիւ գոյացած : — Յունական
կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է
ստպատակախումբերու կազմութիւնը արգելելու
համար Յունաստանի մէջ :

Բողոք. Ժող. Այնթապի որդանոցին համար հետե-
ւալ նուիրատուութիւնները ընդունեցանք Էնկիւ-
րիւէ. 73 դահ. եկեղեցիի սնտկի հասցիւ, 40 Լա-
զար էֆ. Մորիզիոյու, 23 Կալիբէլ էֆ. Գալֆա-
օյլու, 20 Համարածուի աղա Շիրեան, 10 Մինա
աղա Այանօյլու, 20 Սերպէ Սերբեան : — Անդ-
ղիացի աւետարանիչ Մր. Տրիթն հինգ չալաթ ա-
ռաջ Այնթապի Գալաճըզ և Ալայպէշի եկեղեցիներ-
ուն մէջ քարոզելով հին Բարայէլացիներու ժո-
ղովքի Խորանին ու Քահանայեպետի զգեստներուն
օրինակները ցոյց տուած է Սք. Գրոց մէջ նկարա-
զրուածներուն նման : — Այնթապի Ալայպէշի եկե-
ղեցիին հովիւ Վեր. Տիգրան Բէճէպեան Յունիսին
միակնելու համար իր հրաժարականը տուած է : —
Մէկ երկու Հայ թերթեր ծանուցին թէ Պրուսացի
Նինթէ գիւղի Բողոք. Ժողովրդէն 13 հոգի Հայ ե-
կեղեցւոյ ծոյց վերադարձած են : Սակայն գեռ ուղ-
ղակի տեղեկութիւն մը հասած չէ մեզի և լուրը
ստուգութեան կարօտ կը թուի : — Վեր. Յ. Գ.
Պիւլպիւղեան Ագսեբայի եկեղեցիին մէջ իբր հինգ
չալաթ քարոզելէ ետեւ Նէվշէիրի և Իւրիւլալի ե-
կեղեցիները այցելած է և Փետր. 12ին Թաղատ վե-
րադարձած :

Հայ Դաս. Ժող. Կովկասի թաղային վարժարան-

ներուն ծախքը, 1900ին որդեգրուած դրութեան
համաձայն, թաղեցիներուն նպաստով պիտի հո-
գացուի ըստ հրամանի Էջմիածնի Կաթողիկոսին :
— Երկուշաբթի Պատրիարք Հայրը իր ծննդեան
66րդ տարեդարձին առիթով չնորհաւորական այ-
ցելութիւններ ընդունեցաւ : — Բիւզանդիոն չորեք-
շաբթի օրէն սկսեալ անալոյման դաղարի դատա-
պարտուեցաւ Տաղարական տեսչութեան հրամանով :

Հայ Կաթ. Ժող. Յաւով կը ծանուցանենք թէ
Սահմանաւ և ձեռքէ Շաբէյէ լրագիրներուն ար-
տօնատէր Տիգրան էֆ. ձիվէլէկեան, չկրնալով ա-
ղաթի իր հիւանդութենէն, չորեքշաբթի մեռաւ :
Բնիկ Գայեթրիցի էր, իբր 30 երկար տարիէ ի վեր
լրագրութեամբ կ'զբաղէր և Միւթէմայիլի աստի-
ճան ու չորրորդ կարգի Մէճիտիյէ և Օսմանիյէ
պատուանշան տուած էր :

Յոյն Ժող. Այս օրերս վէճ մը կայ Կ. պոլսոյ
Պատրիարքարանին և Աթէնքի Սինոդին միջև սա
հարցին վրայ թէ Եւրոպայի և Ամերիկայի Յոյնե-
րուն եկեղեցական գործերը որով իրաւասութեան
ներքեւ են : Պատրիարքարանը կը պնդէ թէ Չորրորդ
Տիգրեական ժողովին որոշման համեմատ իր իրա-
ւասութեան տակ կը գանուի Յոյն դաղթականու-
թիւններու եկեղեցական վարչութիւնը : Եւրոպայի
և Ամերիկայի Յոյներէն ոմանք Պատրիարքարանը
կը ճանչնան, ոմանք ալ Սինոդի իրաւասութիւնը :
— Կայս. կառավարութիւնը հարկ եղած հրահանգ-
ները տուաւ դատական իշխանութիւններուն, որ-
պէս զի Յունաց Պատրիարքարանին և միարու-
պալարաններուն կողմէ պարէնի և ամուսնական
ուրիշ գործերու համար արուած վճիւնները խեղցի
գործադրուին :

Աւստրական հրապարակ. Փետր. 23 (Ն. Տ.) Օ. Ո. 100
Յորեն, Անտառու ըն- Լաթիւ, Սե ծով, 100
տիր, քաջը 37-38 փր. : քաջը, 135-150 դահ., նոյն
Ալեք, Օտեսա (Ա) 97-98 մանր, 95-100, Սէնիկ.
դահ., (Բ) 90-92 (Գ) 82- 205-240 :
84 : Սէնիւ, Պալքէսիր (Ա)
Քարէւ, Ռուս. Պոլսոյ քաջը 62-65 փր., (Բ) 52-
համար զոյգ թիթեղ 30 : 54, Անտառու 48-50 :
Շաթաք, Թրիէսիէ, Կեն- Թէթիկ, Էնկիւրի-Եող-
զինարը 84 դահ. : զատ քաջը 18-19 դահ. :
Սահ, 100 քաջը 5 $\frac{3}{10}$ -6 Բարդ, Անտառու զրրի-
տակի : մա, քաջը 7 $\frac{1}{4}$ -8 դահ. :
Բիւշ, Եգլալին, պարկը Բաթալ, Ատանա, քաջը
90 դահ. : Անդկին. 108, 6 $\frac{1}{4}$ դահ. :
Բիւլան (Ա) 43 $\frac{1}{2}$ ֆր. : Ալէն, Պալքէսիր-Գա-
(Բ) 44 : րահարար 145-147 :

Դրամական. Փետր. 15/28
Օտմ. Միաց. Օ. Ո. 105 34 Բուսի. Երկիթ. ֆր. 152 37
Մէճիտիյէ 108 1 Նաբոլէան 87 11
Մէթիլքը 99 20 Գրիմից 50
Մանր արծաթ 104 13 Անդ. ոսկի 110 10
Ռուսիոյ բոլ 90 20 Մանէթ 8 64

ԱՐՏԱՔԻՆ

Գեղանիւն. Կոյսրն իր դահաճառին մէջ, որով նոր Բայլաթակը բացաւ, ըսաւ թէ նոր ընտրուած թիւններուն ելքէն կը տեսնուի որ «մայր երկրին ճակատագիրը լաւ պաշտպանուած է: Խնչպէս ես որոշած եմ խղճի մասը յարկել կազմական օրէնքով զծուած ամէն իրաւունքներ և արտօնութիւններ, նոյնպէս վստահութիւն տեսնոմ թէ նոր Բայլաթակը իր գերազոյն պարտականութիւնը պիտի համարի մեր դէրձը խելացութեամբ պահպանել և զօրացնել քաղաքակիրթ ազգերուն մէջ:» Ընկերվարական ժողովրդականներուն պարտութեան ակնարկելով ըսաւ. «Ընտրական պայքարը կասեցուց այն շարժումը, որ կ'ուրանայ ամէն ինչ որ բարի և կենսական է և որ պետութեան և ընկերութեան դէմ ուղղուած է:» Միջազգային յարաբերութիւններու նկատմամբ ըսաւ. «Քաղաքական ընդհանուր կացութիւնը կ'արգարայնէ վստահալից սա յոյսը թէ խաղաղութիւնը պիտի պահպանուի: Կառավարութիւնը նախկին սիրայի յարաբերութիւնները կը սլահէ մեր զինակիցներուն հետ և լաւ ու ուղիղ յարաբերութիւններ միւս տէրութիւններուն հետ:» Կաթոլիկ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, *Կէրմանիա*, ուշադրութիւն կը հրաւիրէ սա կէտին վրայ թէ գահաճառը իրենց կուսակցութեան ակնարկութիւն մը չընեն, որով «Թերեւս ներքի կը դառնայ մակարեւել թէ Կեղերնի դէմ պատերազմի յայտարարութիւնը (չոր Յուն Պիւով ըրաւ) խոհական կամ յաղթութիւն խոստացող դործ չհամարուիր ամէն կողմ:» Պահպանողական կուսակցութեան Սթուպել կոմսը նախագահ ընտրուեցաւ փոխան Կղերական կուսակցապետ Տր. Շիլալմի, որ լուծուած Բայլաթակին նախագահն էր: Ընտրուած երկու գեր նախագահներուն մին Ազատական է, մին ալ Արմատական: Կղերականներն ըսին թէ իրենք ժողովին մէջ ամէնէն մեծ կուսակցութիւնն ըլլալով, քանի որ նախագահական պաշտօնը կորսնցուցին, պիտի չընդունին գեր նախագահութիւն: Գահաճառը ծանոյց թէ Հարաւային Ափրիկէի և Ափրիկեան երկաթուղիներու ընդարձակման վարկի խնդիրը զրեթէ նոյն ձևով պիտի ներկայացուի, որով ներկայացուած էր երբ մերժուեցաւ Դեկլին: — Աշխարհի չոգնաւային մեծագոյն ընկերութիւնը, Նորթ-էյսթ Լայն, անցեալ շաբթու իր հիմնարկութեան յոբելեանը տօնեց:

Մեծ Բրիտանիա. Անցեալ երեքշաբթի բուռն մրրիկ մը արեւեց Եւրոպայի հիւսիսարեւմտեան մասին մէջ և ընկզմեց Անգլիական Պըքին չոգնաւային, որ Հէ-

րիչէ (Անգլիա) Հոլանտա կ'երթար: Նաւը ծովէն ապահով անցաւ, բայց նոր ջրանցը մահել ջանաւ լու միջոցին խրեցաւ և զրեթէ անմիջապէս յետոյ մէջտեղէն խորտակուեցաւ ալիքներուն սաստկուած թեւէն: Նաւուն մէջ գտնուողներուն թիւը, որչափ ծանօթ է, 143 էր: Ասանց մէջ կար Գերման երգիչներու խումբ մը, 19 հոգիէ բաղկացեալ, որ Լոնտոնի մէջ երգած էր: Նախ ըսուեցաւ թէ միայն մէկ հոգի ապատուած է: Նաւուն տուջամասը քայքայեցաւ, և թէպէտ յետամասը խրած մնաց, ալիքներուն սաստկութեան հարստարար նաւերուն անկարելի եղաւ անոր մօտենալ: Սակայն յետոյ փոթորկին սաստկութիւնը լջաւ և հնար եղաւ 8 մարդ և 3 կին ազատել զէպի նաւը նետուած պաւրանի մը միջոցով: Երեք կիներ նաւուն մէջ մնացին, բայց վերջապէս ազատուեցան: — Թրանսվալի մէջ Պօէր կուսակցութիւնը 33 աթոռ չահեցաւ և ուրիշ 10 երեւոյթան կայ որոնք կը կարծուի թէ անոնց հետ պիտի քուէարկեն, որով Պօէրները քուէներու համագումարին (69) 43ը պիտի չահին: Ընտրութեան մէջ Պօէրները միտքանութեամբ շարժեցան իրենց արուած հրահանգներուն համաձայն: Շատ անգամ իրենցմէ շատեր ընդդիմադիր ընտրելին աւելի յարմար դատեցին, բայց ընտւ քուէ չառլին անոր համար: Դարձեալ, ընտրուած Պօէր ընտրելիներուն գրեթէ ամէնը նախկին զօրավարներ կամ վերջին պատերազմին ժամանակ բանակին մէջ նշանաւոր հանդիսացած մարտիկ են: Սըր Րիչըրտ Սոլոմոն, որ Պօէր վարչապետ պիտի ըլլայ, կը կարծուէր, չընտրուեցաւ և Ընդհ. կառավարիչը նախարարութեան կազմութիւնը Զօր. Պաթայի յանձնեց, որ Վարչապետ և Ներքին գործերու նախարար պիտի ըլլայ: — Գաղթային համաժողովը, որու պիտի մասնակցին Բրիտանական բոլոր գաղթականութիւններուն վարչապետները, Ապրիլ 13ին պիտի գումարի Լոնտոնի մէջ և նիստերը իրր երեք շաբաթ պիտի տևեն, կը կարծուի: Ուսումնասիրելի խնդիրներէն սմանք են առևտրական նախաձեռնարկութիւն, այն է՝ պետութեան ալիւալլ մասերուն միջև փոխանակուած աղքատներէ թիթե մաքս տանել քան օտար երկրի աղքատներէ, գաղթականներու պաշտպանութիւն, գաղթականներու ընդունելութիւն, դատական գիտնական և իրաւադատական մէջ Բրիտանական շահերու ընդարձակում՝ նկատելով որ կանուխ պիտի աւարտի Փանառայի ջրանցին շինութիւնը: — Կառավարութիւնը դու ջնեկապացուց Լորտերու ժողովին վերակազմութեան ծրագիրը: Բայց ժողովին անգամներէն Լորտ Նիլթըն կանխելով ծրագիր մը ներկայացուց,

որու գլխավորը սկզբունքներն են ժառանգական տարրի սահմանափակումը նոյն ժողովին մեջ և կարգ մը ցկեանս անդամներու յաւելումը: Կ'առաջարկէ որ ժառանգական ազնուականները իրենց մէկ չորրորդը ընտրեն Լորանքու. ժողովին համար և քաղաքական երկու կուսակցութիւնները համեմատական կերպով ներկայացուցիչ ունենան հոն: Բնորոշած ազնուականներէն զատ ուրիշ քանի մը հոգի ալ պիտի կրնան անդամակցիլ, այն է՝ ամէն անոնք որ դատական բարձր պաշտօն վարած են, դահլճի անդամ կամ գաղթավայրի կառավարիչ եղած են և կամ նաւատորմի և բանակի մէջ բարձրագոյն դիրքերու հասած: Կ'առաջարկէ որ ասոնցմէ զատ հարիւրէ աւելի չըլլան ցկեանս ազնուական եղողները, և ասոնց 10էն աւելին չանուանուի մէկ տարւում մէջ:

Ֆրանս. Բաղադրային և եկեղեցական իշխանութիւններուն բանակցութիւնները զեռ չլիքձայան եկեղեցիներու վարձակալութեան նկատմամբ: Կառավարութիւնը տրամադիր չէ կրօնական կարգերու անդամներուն թոյլ տալ որ առաջարկուած պայմանագրութիւններուն մէջ գործ ունենան: Ասորդէմ կը բողոքեն Անգլիկոսական թերթերը, վասն զի Վատիկանի համար ամէնէն բաղձալի բանը այն է որ միաբանները Ֆրանսա վերադառնան: Սակայն Թայֆի Փարիզեան թղթակցին կարծիքով յոյժ անհաւանական է որ Ֆրանսական կառավարութիւնը զիջում ընէ այդ մասին, վասն զի եպիսկոպոսներուն մեծամասնութիւնը և եկեղեցիներու երէցները գրեթէ Կառավարութեան չափ փափաքող են որ կրօնաւորները չլիքադառնան: Նոյն թղթակիցը կ'ըսէ թէ «որովհետեւ Ֆրանսական կառավարութիւնը կարգ մը զիջումներ ըրաւ, Վատիկան ուրիշ զիջումներ ալ կ'ուզէ: Մ. Պրիանի հաշտարար ատենախօսութիւնը կարծես զայն քաջալերեց որ ընդդիմանայ: Բայց, ուրիշ ինչ զիջում ալ ըլլայ Հռոմի Պապական իշխանութեան, արտաքսուած միաբաններուն թոյլ պիտի չարուի քահանաներու տեղն անցնիլ Ֆրանսական եկեղեցիներու վարձակալութեան սլոյմանագրութիւններուն մէջ:» Կղերական թերթեր կը ճանչնան Մր. Պրիանի հաշտարար ոգին: Կ'ըսէ կ'ըսէ. «Կրօնական դորձերու նախարարը քաջասրտութիւն և ողջմտութիւն ցոյց տուաւ իր աշխարհավարութիւնը պաշտպանելու մէջ այնպիսիներու դէմ, որոնք պիտի փափաքէին որ ներքին պատերազմ ծագէր այս երկրին մէջ: Բաղադրադէպի լեզուով խօսեցաւ ան:» Կառավարութեան վրայ վստահութիւն յայտնելու միջոցին, որ Մ. Պրիանի ճառէն ետքը տեղի ունեցաւ, ինչ-

պէս պատմեցինք անցեալ շաբթու, և 88ի դէմ 389 քուէով ընդունուեցաւ, Մ. Րիպօի, Տէլքասէի, Տէչանէի և Լոքրուայի պէս չափաւոր գաղափար տէր մարդիկ Կառավարութեան ի նպաստ քուէարկեցին, մինչ երեւի Բնիկըվարականներ կ'ամ Կառավարութեան դէմ քուէարկեցին, կ'ամ ձեռնադրան եղան:

Այլապէս. Նախագահ Րոզէվելթ ստորագրեց Բոնկերէսի կողմէ քուէարկուած գաղթային ծրագիրը, որով Ասիացի դորձաւորներ, Ճափոնցիներու հետ, չեն ընդունուիր Միաց. Նահանգներէն: Սան Ֆրանսիսքօի իշխանութիւնները ասոր համար հաւանած են որ «օտար ցեղէ 16 տարեկանէ վար Անգլիախօս ամէն տղաք սպիտակամորթներու դպրոցներն ընդունուին, և օտարածին տղոց համար ուրոնք Անգլիկներն մէջ տկար են՝ մասնաւոր զբաւրոցներ հայթայթուին:» Ճափոնի կառավարութիւնը գոհ է, կ'ըսուի, այս լուծումէն, զի պիտի ծառայէ կասեցնել Ճափոնցիներու գաղթումը, որ վնաս էր այն երկրին: Ճափոնական թերթերու լեզուն խաղաղասիրական է: Սակայն Հալլայեան Կղզեխմբի Ճափոնցիները, որոնց թիւը քանի մը հազարի կը հասնի, կը բողոքեն Ամերիկա գաղթելու դէմ հաստատուած արգելքին համար, և իրենց բողոքները հետագրով թէ՛ Նախագահ Րոզէվելթի հաղորդած են և թէ՛ իրենց կառավարութեան: Անցեալ շաբթու Ճափոնական երեք յաճանաւ գացին Հոնոլուլու, Հալլայեան Կղզեխմբի գլխավոր քաղաքը, և նաւահանգստին նաւերը զարգարուեցան Ամերիկեան և Ճափոնական դրօշներով և անոնց ի պատիւ շատ հանդէսներ տարուեցան տեղւոյն Ամերիկացիներէն և Ճափոնցիներէն: Ահա օրինակ մը այն մոլորեցուցիչ հեռագիրներէն որոնք կը հրաւարակուին թերթերէ ոմանց մէջ. «Միաց. Նահանգները, համոզուելով թէ ընդ հուպ Ճափոնի հետ պատերազմ մը անխուսափելի պիտի ըլլայ, սկսան ամրացնել զՀոնոլուլու» (Լէվելլէ Հէրբլ): — Կեդրոնական Ամերիկայի մէջ Նիքարագուայի և Հոնսուրասի միջև դրացի Կառավարութիւններու միջնորդելու փորձերը չյաջողեցան թշնամութիւններու առջեւ տանել: Ծակատամարտ մը տեղի ունեցաւ, և կը թուի թէ Հոնսուրասի բանակը չափաւոր պարտութիւն կրեց և հրամանատարն սպանուեցաւ: — Աւստրիական Լոյսի Իմպերալէն չուղենաւ թրիեսթէ Պոլմայց երթալու միջոցին Կրեաէի մօտերը ընկղմեցաւ, և կը վախցուի որ 120 նաւազներուն և 20 նաւորդներուն մեծ մասը խեղդուած են:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՎՈՐ ՊՅԱՅՆԱՆ

Ֆինանսերը եղողը Սմէրիգան խան

ՊԱՂՏԱՍՍԱՐԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ Ի ՊՐՈԽՍԱ

Գոհութեամբ և խորին շնորհակալութեամբ կը հրատարակենք Յոռնուար ամսոյ մէջ մեզ յանձնուած գրամներն և իրեղէններն ի պատասխան օրացոյցներու և ուրիշ գրքերու:

Պատուարժան Տեառք և Տիկնայք. — Ա. Օհանեան 15 դհ., Ա. Մ. 108 և 1 անտուկ մանդարին, Ա. Հաւուճեան 40, Ա. Մամբեան Տէնէք Մատէն 20, Պ. Գապուլեան Ակն 432, այսինքն ինքը 108, Տիկին Գապուլեան 20, Գեղամ, Վարսենիկ և Գարրիէլ Գապուլեան իւրաքանչիւր 10, Գարեգին Գապուլեան 5, Ա. Չորեան 40, Տիկ. Չորեան 14, Օր. Չորեան 6, Կ. Քիւրքճեան 20, Յ. Քիւրքճեան 10, Յ. Ժամկոչեան 10, Ա. Գործակատարեան 20, Մ. Քիւրքճեան 10, Դ. Գաբրիէան 20, Մ. Գասպեան 10, Տէր և Տիկ. Յ. Մինասեան 20, Մ. Թէրզեան 20, Ն. Պատուականեան 5, Ա. Զապուլեան 15, Գ. Տիրատուրեան 25, բարեպաշտ ոմն 24: Պ. Տրաղօնեան Նիքոսար 20, Ա. Էսկիշէիրեան 1 պարկ ալիւր, Կանանց Ընկ. Գուրապէլէն 16 քաշ պղնձ, Տիկ. Կակրեան անդ պարկ մը շաւար: Տիկ. Հ. Օհանեան 20, հաստատութեան զանձանակէն 25, Տօգ. Գըլլճեան Ամերիկա 118, Ն. Ակօլեան 20, Թաշճեան քոյրեր չաքար, Մ. Թադէոսեան 54, Ա. Մ. 6 հնդկաշաւ, Տ. Տէր Վահանեան Մուտանեա 20, Ա. Շէհրէրեան Էրզրում 216, Ա. Տինկիլեան 1 քաշ պղնձ, Լ. Տինկիլեան 6 տուփ ձուկ, Զ. Օհանեան 40, Գ. Պէտտէլեան եէնիճէ 40, Տօգ. Մկրտիչեան 54, Մ. Մեղքունեան 10, Գ. Պօյաճեան 20, Տօգ. Պէնէտիքթօս 47, Բ. Սէթեան 20, Վեր. Թ. Ա. Պօլաուին 1 անտուկ նարինջ, Ուսումնասիրաց Ընկ. պարկ մը չոր պտուղ, Օ. Դուկասեան 20, Գ. Շիշմանեան 20, Օ. Ֆրնարպեան 60, Վ. Մատթէոսեան Պօլիս 5 պատի օրց., Տ. Անտոնեան 60 պէպ, Տէր և Տիկ. Դ. Սարբեան 120 կարկանդակ և 20 դհ., Միս Ալլէն մանդարին, Վեր. Հ. Ալլէն և Տիկին չաքար, Տօգ. Գալպէճեան 20, Մ. Ֆընտրղեան 10, Վեր. Յ. Տէր Ստեփանեան 20, Յ. Շահանիկրեան Պօլիս 20, Վեր. Պ. Թօփալեան Ատանա 236, Տօգ. Տ. Էօ-

միւրեան Ագշէհիր 108, Յ. Գուրտիկեան 54, Գ. Յակոբեան 20, Ս. Թաթարեան ճէրրահ 97, այսինքն Օր. Ե. Փափազեան, Տիկ Վարդերես, Տ. Տէր Խուսիկեան, Խ. Եանկապիզեան, Գաբրիէլ և Անտոն 5 ալան դհ., Կ. Չուլճաճեան 67 դհ., 1906 օրց. հասոյթը, Կանանց Ընկ. 14 քաշ պղնձ, 14 քաշ լաւահաւ և 40 քաշ լուբիա (օրինակ հետեւութեան արժան): Ա. Շամամեան 20, Ս. Վարդանեան 5, Մ. Գանթարճեան 5, Տիկ. Սրինց 20, Բողոք. Հայոց Մանչիքու լարճր. Վարժ. ուսանողք 26½, Յ. Վեհունի 20, Անդր. Օհանեան 18, Մ. Սէֆէրեան 27, Յ. Միսնեան 10, Օթթօ Պաղտատարեան Պարտիզակ Բ. հաւաքում 158, այսինքն Զիլինիկրեան 5, Օր. Մ. Տէրտէրեան 15, Գ. Միսպեան 5, Ա. Եագուպեան 46, Յ. Քիւրքճեան 40, Ոմն 5, Ոմն 6, օրց. 36: Ա. Պետիկեան Պօլիս 30, Ա. Չորեան Ակն 128, Տիկ. Վ. Շէվքեան 20, Դեր. Տ. Յովհաննէս Եպ. Արչարունի 40, Յ. Պաղարճեան 10, Պատ. Թ. Քէնտիկեան 20, Լ. Հիւսնեան 9, Մ. Տէրվիչեան Սէլանիկ 162, Յ. Գապաղճեան Մարսուան 54, Արժ. Տէր Ներսէս Քահ. Քերրեան Ագշիսար 50, Ե. Ֆուրունճեան Ռոտտաթոյ 3, Մ. Եալրուեան 20, Այրի Տիկ. Լուիֆեան 10, Ծննդեան պաշտամանց պնակի հասոյթ Բողոք. Հայոց Պրուսա 165, Պատ. Յ. Արապեան 23, Զ. Գէորգեան 10, Պրուսահարըսեան Եղբ. 20, Կ. Կարիպճեան 20, Պօտուրեան Եղբ. 168, Տօգ. Գարադոյ 20, Վեր. Ս. Պ. Եագուպեան Ամերիկա 120, Հաճի Օ. Կուրտիկեան 20, Օր. Ա. Յովհաննէսեան 10: Համագումար 3,495.10 փր.:

Սոյն գումարին մէջ չէ Վեր. Թ. Ա. Պօլաուինի ընդունած հետեւեալ գրամները. — Վեր. Կ. Խաչատուրեան Խուլապիւղ 162, Վեր. Պ. Գալպէճեան Իշմէ 26 և Շէյխ Հաճիի Ժողովրդեան Կանանց ընկ. 44 դհ.: Յուլիանիքուն մէջ ուր որ քաղաքը չէ նշանակուած պէտք է միշտ Պրուսա հասկցուի:

Միշտ երախտապարտ և ազօրարար
Գ. ՊԱՂՏԱՍՍԱՐԵԱՆ

ՀՐԴԵՀԻ ԴԵՄ ԵՒ ԿԵՆԱՅ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՕՐԹՂ ՊՐԻԹԻՇ ԷՆՏ ՄԷՐՔԸՆԹԱՅԼ
 ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգղ. Ոսկի 3,000,000
 ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ » » 46,378,771
 ՀԱՍՈՅԹ 1902
 ՏԱՐԻՈՅ » » 3,628,617

ՆՕՐՏՂԸՐՆ ԷՇՈՒՐԸՆՍ
 ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգղ. Ոսկի 3,000,000
 ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ » » 6,227,900
 ՀԱՍՈՅԹ 1902
 ՏԱՐԻՈՅ » » 1,447,400

Ընկերութիւնքս իրենց Կ. պոլսոյ միացեալ Գործակալութեան միջոցաւ կը ստանձնեն ամէն կարգի ապահովագրութիւններ ընդդէմ Հրդեհի, աւելի օգտակար և աւելի գիւրազնի սակերով քան ուրիշ ամէն ընկերութեանց սակերը, բաղդատաբար այն բացարձակ ապահովութեան՝ զոր կ'ընծայեն իրենց գրամագլխոյ մեծութեամբ և իրենց պահեստի միջերեալ գումարներուն ստուարութեամբ: Նաև իբր ապացոյց իրենց հաստատութեան՝ միայն Հրդեհի ճիւղին համար մինչև ցարգ տուած վնասին 39,500,000 Անգղ. ոսկին կ'անցնի:

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ “ՄԱՐԻԹԻՄ”

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգղ. ոսկի 500,000

ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ Անգղ. ոսկի 140,000

Ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ շոգենաւուց և առագաստանաւուց մէջի ապրանքները և դրամաձրանքները խիստ օգտակար պայմանաւ: Գնոց և ալլոց վրայ տեղեկութիւն ամուր և օգուդը կը հրաւիրուին զիմեղ Ղալաթիա Մէհմէտ Ալի փաշա խան, գեանայարկի թիւ 21 և 22 սենեակները, սոս ԳԱՆԻԿ Գ. ՍԵՐՈՅԵԱՆ, Գործակալ Կ. պոլսոյ վերոյիշեալ երեք Ընկերութեանց:

ԼԱՆՔԱՇԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Գրամագլուխ 12,000,000 Անգղ. ոսկի

Անգղ. Ապահովագրական Ընկ. Հրդեհի եւ կենաց, ՎՐՈՅԸԼՁ ընկերութեան հետ ձուլուած:

Հրդեհի դէմ կ'ապահովագրէ ամէն առեակ առացուածներ քարու կիր եւ փայտաշէն, կարասի եւ ապրանքներ, եւն., եւն.:

ԼԱՆՔԱՇԻՐ Ընկ. միշտ նշանաւոր եղած է ամէն վնաս անմիջապէս եւ արդարութեամբ հատուցանելով, իր ահագին գրամագլուխը

ՏԱՍԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳՂ. ՈՍԿԻ

բացարձակ ապահովութիւն կ'երաշխաւորէ իր ապահովագրեալներուն:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԻՎԵՐՓՈՒԼ.
 ԼԵՆՏՆ.

1 North John St.
 28 Lombard St. E. C.

Փոխ գործակալութիւններ Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ:

Ընդհանուր գործակալներ ի Կ. պոլսո

BOND, SELLAR & Co.

(Պոնա, Սէլլըր եւ Ընկ.)

4. 5 Բիւչիւք Թիւնէլ խան, Ղալաթիա

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԶՐՈՒՑԱՏՐԱԿԱՆ ՄԵԹՈՏ

Ո՞վ չուզեր Անգլիերենի պէս տիեզերածաւալ լեզու մը սորվիլ քիչ ժամանակի մէջ և լաւագոյն մեթոտով: Գ. Կիւլեանի Անգլիերէն լեզուի Զրուցատրական Գերականութիւնը ամէնէն լաւագոյն առաջնորդն ու զասագիրքն է, որ կարճ ժամանակի մէջ կրնայ սորվեցնել բաւական սահուն կերպով խօսիլ և գրել: Դիմել Մարգուան Յ. Սրապեան գրատունը, ուրկէ կարելի է ստանալ զիրքին արժէքին համար 15 և փոսթայի ծախքին համար ալ 2 դահեկանի գրոշմաթուղթ զրկելով: 4—5

ՊԱՐՏԵԶԻ ԾԱՂԻԿՆԵՐ

Ամառնային ծաղկի վեց ծրար հունտ — 6 դահ.: Օգտակար բանջարեղէնի վեց ծրար հունտ — 6 դահ.: Թրաշուշանի (կլա-յէօլ) 2, քրոզի եղէգի 2, գերմանիկ հիրիկի կամ շուշանի (իւրիս տ'Ալմաներ) 2, տալիա քաքթուսի 1, պոլիկի (անհմոն) 3 և հրանունիկի (բը-նոնքիւլ) 2, ընդ ամենայն 12 արմատ կամ սոխ — 6 դահ. նամակագրուով: Հասցէ. Établissement Horticole de Thérapia, Constantinople. 18—26

